

T.C

MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUGA SAHİP ANNELERİN EVLİLİK
UYUMLARI VE SOSYAL DESTEK ALGILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİ**

MERYEM ÖZKAN

HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi NİHAL SUNAL

İSTANBUL 2020

TEŞEKKÜR

Öncelikle araştırmaya katılarak, bu araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan tüm ebeveynlere ve kurum çalışanlarına çok teşekkür ederim. Çalışma sürecim boyunca her türlü desteği ve akademik katkıyı sağlayan, yol göstericiliğiyle, sabrıyla araştırmama katkıda bulunan, değerli danışmanım Dr. Ögr. Üyesi Nihal SUNAL ‘a; Emeğini, sabrını, çabasını, desteğini asla esirgmeden her gün aynı güler yüzü ile sorularımı yanıtlayan değerli Ceren şENTÜRK’e;

Bütün sorularımı sabırla yanıtlayan ve yoluma ışık tutan canım ağabeyim Dr. Ögr. Üyesi Süleyman TEKİR ‘e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu zamana kadar eğitim hayatımda desteğini hiç esirgemeyen değerli hayat arkadaşım Barış ÖZKAN’A varlığını hep hissettiğim bugünlere gelmemde en çok emeği gösteren canım annem Emsal TEKİR ve babam Mehmet TEKİR’e bu hassas süreçte böyle bir konuyu araştırdıkça şükretme sebeplerimi artıran aileme yeni katılacak olan Batur Alp’e sonsuz TEŞEKKÜRLER...

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan sosyal destek ölçeği

EUÖ: Evlilik Uyum Ölçeği

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

AAMD: Amerikan Zihinsel Özürlüler Derneği

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Zekâ bölümlerine göre zekâ sınıflandırılması	9
Tablo 2: Zihinsel engellilerin kendi içindeki dağılımı	10
Tablo 3: Zihinsel engellilerin kendi içindeki dağılımı	13
Tablo 4: Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Ait Bulguların Dağılımı n=159	24
Tablo 5: Engelli Çocuğa Ait Bireysel Bulgular	27
Tablo 6: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumu Alt Boyutlarından Elde Ettikleri Puan Ortalamalarına Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	28
Tablo 7: Katılımcıların Yaş Aralıkları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması	29
Tablo 8: Katılımcıların Eğitim Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması n=159	30
Tablo 9: Katılımcıların Ekonomik Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması	33
Tablo 10: Katılımcıların Çalışma Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması	34
Tablo 11: Katılımcıların Evlilik Süreleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması	35
Tablo 12: Ailede Yaşayan Kişi Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması	37
Tablo 13: Katılımcıların Destek alma Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	38
Tablo 14: Çocuk Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	39
Tablo 15: Eşiyile Evlenme Şekli ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	40
Tablo 16: Birden Fazla Engelli Çocuk Sahibi Olma Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	43

Tablo 17: Kaçınıcı Çocuğun Zihinsel Engelli Olduğu Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	44
Tablo 18: Zihinsel Engelli Çocuğun Yaş Aralığı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	46
Tablo 19: Çocuğun Bakımını Yapan Kişilerle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	47
Tablo 20: Zihinsel Engellilik Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)	49
Tablo 21: Katılımcıların Evlilik ile İlgili Verdikleri Yanıtlara ait Bulgular	51
Tablo 22: Ölçekler ve Alt Boyutlar Arasındaki Korelasyon Analizi	52

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	1
ABSTRACT	3
GİRİŞ VE AMAÇ	5
4. GENEL BİLGİLER.....	8
4.1. Zekâ.....	8
4.2. ENGELLİLİK	9
4.3. ZİHİNSEL ENGELLİ TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI	10
4.4. SINIFLANDIRMA.....	10
4.4.1. Psikolojik Sınıflandırma.....	11
4.4.1.1. Hafif Derecede Zihinsel Engelliler	11
4.4.1.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler.....	11
4.4.1.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler	11
4.4.1.4. Çok Ağır Zihinsel Engelliler	12
4.4.2. Eğitsel Sınıflandırma.....	12
4.4.2.1. Eğitilebilir Zihinsel Engelliler.....	12
4.4.2.2. Öğretilebilir Zihinsel Engelliler	12
4.5. TANILAMA	13
4.5.1. Zihinsel Engellilerde Yaygınlık	13
4.5.2. Zihinsel Engellilik Nedenleri	14
4.5.2.1. Doğum Öncesi Nedenler	14
4.5.2.1.1. Tıbbi	14
4.5.2.1.2. Sosyal	14
4.5.2.1.3. Davranışsal.....	14
4.5.2.2. Doğum Anındaki Nedenler	14
4.5.2.3. Doğum Sonrası Nedenler	14
4.6. Zihinsel Engelli Çocukların Özellikleri	15

4.6.1 Zihinsel Engelli Bireylerin Gereksinimleri.....	15
4.6.2. Zihinsel Engelli Bireye Sahip Ailenin Özellikleri	16
4.7.Engelli Çocuğun Aileye Etkileri	18
4.7.1. Evre-1	18
4.7.2. Evre-2.....	18
4.7.2. Evre-3.....	19
4.8. Zihinsel Engelli Çocukların Eğitimi	19
4.9. Sosyal Destek.....	20
4.9.1. Sosyal Destek Tanımı	20
4.9.2.Evlilik Uyumu.....	20
5.METOT VE MATERYAL.....	21
5.1 Araştırmanın Amacı ve Türü	21
5.2 Araştırma soruları	21
5.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı.....	21
5.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	21
5.5. Veri Toplama Araçları	22
5.5.1. Annelerin Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bilgi Toplama Formu	22
5.5.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Anketi	22
5.5.3. Evlilik Uyum Ölçeği Anketi	23
5.6. Uygulama.....	23
5.7. Araştırmanın Değişkenleri	24
5.8. Verilerin Değerlendirilmesi	24
5.9. Araştırmanın Etik Yönü	24
6. BULGULAR.....	24
7. TARTIŞMA	55
8. SONUÇ.....	61
9. KAYNAKLAR	67
10-EKLER	76
11-ETİK KURUL ONAYI.....	85
12-ÖZGEÇMİŞ	88

ÖZET

ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUGA SAHİP ANNELERİN EVLİLİK UYUMLARI VE SOSYAL DESTEK ALGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Aileler engelli çocuğa sahip olduktan sonraki süreçte evlilik uyumlarında bozulmalar görülmektedir. Yapılan araştırmalar evlilik uyum düzeylerinin düşük boşanma oranlarının ise yüksek olduğu göstermektedir. Tüm süreç içerisinde annelerin stres kaynaklarına karşı geliştirdikleri başa çıkma mekanizmalarına yönelik destekler arasında sosyal destek önem kazanmaktadır. Engelli bir çocuğun varlığını kabullenme ve uyum sağlama süreçlerinde sosyal desteğin ailelerin sorunlarla başa çıkmalarını kolaylaştırıldığı görülmektedir. Bu çalışmada; zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin evlilik uyumları ve sosyal destek algıları arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini; Mayıs 2019-Mayıs 2020 tarih aralığında, özel engelliler okulunda 210 anneden araştırmaya katılmayı kabul eden 159 zihinsel engelli öğrenci annesi oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri “Sosyo-Demografik Veri Formu”, “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Evlilik uyum ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda mutluluk durumu, evlilik uyumu ve algılanan sosyal desteğin çeşitli demografik değişkenler ile aralarında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Veriler SPSS 17.0 programı ile analiz edilmiştir. Hangi analiz yönteminin uygulanacağını tespit etmek amacıyla normallik testi (Kolmogorov-Smirnov) yapılmıştır. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nden alınabilecekken düşük puan 12 ve en yüksek puan 84 olarak belirlenmiştir. Annelerin ölçeğin toplamında elde ettikleri Ort.+SS puanı $51,64 \pm 11,65$ olduğu saptanmıştır. Aldıkları puan ortalamanın üzerindedir. Evlilik uyumlarına yönelik kullanılan ölçekten alınabilecek en düşük puan 2 en yüksek puan 158 olarak belirlenmiştir. Katılımcılar Ort.+SS puanı $27,64 \pm 8,4$ olarak ortalamanın altında saptanmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri ile ölçekler arası aldıkları puanlar karşılaştırıldığında; eğitim durumu, evlenme şekilleri, destek alma durumu, ailede yaşayan kişi sayısı, çocuğun bakımını yapan kişiler ve zihinsel engellilik durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu saptanmıştır. Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlerin evlilik uyumları arasında ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür. Annelerin algıladıkları sosyal destek arttıkça ve evlilik uyumunun da pozitif yönde artış gösterdiği sonucuna

varabiliriz. Bu kadar önemli bir konuda destek güçlerini arttırma adına daha geniş kapsamlı çalışmaların yapılmasının uygun olacağı kanaatindeyiz.

ANAHTAR KELİMELEER: Algılanan Sosyal Destek, Engellilik, Evlilik Uyumu, Zihinsel Engelli çocuğa sahip anne.

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE MARRIAGE HARMONY AND SOCIAL SUPPORT PERCEPTION OF MOTHERS WITH MENTALLY DISABLED CHILDREN

Deteriorations are observed in the marriage harmony of parents in the process following their having a disabled child. Studies show that the level of their marriage harmony is decreased and their divorce rate is increased. Social support gains importance among the types of support contributing to the coping mechanisms that mothers develop against sources of stress in the entire process. It is observed that social support makes it easier for families to cope with problems in the process of accepting the existence of, and adapting to, a disabled child. The present study is a descriptive one that was conducted in order to determine the relationship between the marriage harmony and social support perception of mothers with mentally challenged children. The sample of the research; Between the dates of May 2019 and May 2020, 159 mothers of mentally handicapped students who agreed to participate in the research from 210 mothers in the private disabled school constitute. Study data were collected using "Socio-Demographic Data Form", "Multidimensional Scale of Perceived Social Support" and "Marriage Harmony Scale". As a result of evaluations of the study data, significant relationships were found between the status of happiness, marriage harmony, perceived social support and several demographic variables. The data was analysed with the SPSS 17.0 software. The Kolmogorov-Smirnov normality test was conducted to determine the analysis method to be applied. The lowest score that can be obtained from the Multidimensional Perceived Social Support Scale is 12 and the highest score is 84. The mean + SD score obtained by the mothers in the total of the scale was found to be 51.64 ± 11.65 . Their score is above average. The lowest score that can be obtained from the scale used for marital adjustment is determined as 2 and the highest score is 158. Participants Mean + SD score was 27.64 ± 8.4 below the average. A comparison of the demographic characteristics of the mothers with mentally disabled children and the scores they got from the scales showed a statistically significant differences between the status of education, the type of marriage, the status of having support, the number of family members, persons caring for the child and the status of mental disability. With perceived social support of mothers who have children with mental challenge dispossible to say that the

relationship between marital adjustment of parents. We can increase social support and marital adjustment of the mothers perceive the results showed an increase in the positive direction. Increase their power to support such an important matter on behalf of the more comprehensive studies, we believe it would be appropriate to make.

KEYWORDS: Perceived Social Support, Disability, Marriage Harmony, Mother with Mentally Disabled Children.

GİRİŞ VE AMAÇ

Ailenin en temel işlevleri arasında neslinin devamını, aile bireylerinin bakımını ve düzenini sağlama, destekleyici ve sağlıklı bir çevre edinmelerine olanak sağlamaktır. Ailede en temel işlevlerinden birisi de yeni bir bireyin dünyaya getirilmesi, bir yandan anne babaların beklentilerini, diğer taraftan da toplumsal beklentileri karşılayacak şekilde yetiştirilmesidir. (78)

Çocuk hayatının büyük bir kısmında ailesinin yanında geçirmektedir. Özgür ve uyumlu tutarlı davranışlar içinde sağlıklı iletişime sahip bir aile ortamında büyüyen çocuk ileride özgüveni tam, benlik saygısı yüksek, sorumluluklarının bilincinde ve öz denetimli bir birey yolunda ilerlerken (35,77). Diğer bir taraftan aileleri ile sağlıklı iletişimi olan ve aile içi ilişkilerin sorunlu olduğu durumlarda çocuklar özgüven eksikliği yaşayan, içine kapanık, pasif, ya da saldırgan olabilmektedir. Anne-babanın tutum ve hem çocuğa hem birbirlerine olan davranışları, çocukların sosyal, duygusal ve kişilik gelişimini direkt etkilemektedir. (35)

Çocuk, toplumun yapı taşı olarak kabul edilen ailenin en önemli üyelerindedir. Dolayısıyla çocuk sahibi olmak bireyler için hayatlarının önemli bir dönüm noktasıdır. Onca heyecanlı bekleyişin sonunda sağlıklı bir bebeğe sahip olamayacağını öğrenen anne ve babanın ilk tepkileri şok, inkâr, öfke, pazarlık olarak göze çarpmaktadır. Fakat bu durum ömür boyu sürececek bir hayatın da başlangıcıdır.

Her Bebeğin hayata gözlerini açması ile anne ve babanın aile hayatında yeni bir süreç başlar. Her aile bebekleri olacağını öğrendiğinde, hatta bundan önceki süreçlerde de doğacak çocuklarının “mükemmel” olması hususunda hayaller kurar. Bu doğal süreç içerisinde zihinsel veya fiziksel anlamda problemlili bir bebeğin doğması fikri ailede kaygı yarattığından, üst düzeyde beklentilerle hazırlıklar yapılır. Problemlili olan bir bebeğin doğumuyla ya da sonraki yıllarda bebeğin hayatının yetersizlikten etkilenmesiyle, anne ve babanın çocuklarıyla ilgili kurdukları hayaller yıkılır. (50)

Ailelerle yapılan çalışmalarda, farklı bebeğe sahip olmanın aile üzerindeki etkileri incelenmiş, anne babaların bu duruma uyum sağlayıncaya kadar birçok aşamadan geçtikleri; inkâr, şok, kaygı, öfke, korku gibi duyguları yaşadıkları, sıklıkla kendilerini

çocuklarının durumundan sorumlu tuttukları ve birçok ebeveynin suçluluk duyguları ifade ettikleri belirtilmiştir. (3)

Ailede farklı bir çocuğun doğmasının, tüm aile bireyleri için duygusal ve stres verici bir yük, bir yaşam deneyimi ve sürekli olağan gerginleştirici ile başa çıkma tepkileri gerektiren bir durum olduğu belirtilmektedir. (3)

Zihinsel engellilik, gelişimsel engeller arasında yer alan ve çocukluk çağında ele alınması gereken önemli konulardan biridir. (7,9)

Zihinsel engelli çocuğa verilen tepkiler her ebeveynde farklı düzeyde yaşanmaktadır. Bazı ailelerde ya da ebeveynlerde bu süreç daha kolay atlatılıp, ebeveyn yapıcı birtakım yaklaşımları planlama ve hayatlarında gerekli düzenlemeleri yapmaya başlarken, bazı aileler uzun süreli kedere yas yaşayabilir. (9)

Zihinsel yetersizlik, bazı kronik hastalıklarda olduğu gibi, kişide ve ailesinde kalıcı etkiler bırakan, hayatı boyunca gözlem, bakım, kontrol tedavi ve rehabilitasyon gerektiren önemli bir yetersizlik olup, aile üyelerinin tümünü ve aile yaşamını sosyal, duygusal, ekonomik, davranışsal ve bilişsel yönlerden etkileyen bir etkidir. (7)

Engelli çocuğu olan ailelerin sorumluluklarının diğer ailelere göre daha fazla olması, engelli çocuğun ihtiyaçlarını karşılamakta kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olabilmektedir. (39)

Bu durumda zamanlarının büyük bir kısmını çocuklarıyla birlikte geçiren ebeveynlerin, özellikle primer bakıcı rolünü üstlenen annelerin, duygu ve düşüncelerine karşı anlayışlı olmak, mevcut durumlarında yaşamakta oldukları problemlere yönelik olarak baş etme yöntemlerini gözden geçirmek, kişiye uygun olanı seçmek ve geliştirmek oldukça önemlidir. Baş etme, bireyin bir probleme sebep olan etkenlere tahammül edebilmesi ve bu durumları kontrol altına alma, etkilerini azaltma veya kabullenebilmeyi öğrenme çabası olarak tanımlanmaktadır. (49)

Aileye yeni katılan üyenin durumu, ailede sosyal, psikolojik sıkıntılara yol açtığı gibi ailenin gelecekte beklenenlerini de etkilemektedir. Ailede çocuğun sağlık problemlerinden, bakımına ve çocuğun alacağı eğitime kadar pek çok konuda mücadele etmek gerekmektedir. (16)

Aile bu mücadele etmesi gerekli olan mevcut durumunda sosyal desteğin önemi büyüktür. Bireyin içinde bulunduğu stresi ile başa çıkmasında ailesi, arkadaşı, kendi kendine yardımı veya kamu kuruluşları gibi başkalarının sağladığı sosyal desteğe ihtiyacı vardır. (58)

Ebeveynlerin evlilik uyumlarını etkileyen birçok kişisel faktörler bulunmaktadır. Sosyal destek kaynağı olarak gördükleri durumlar evlilik uyumu üzerinde önemli etkisi vardır. Sosyal destek; bireyde stres meydana getiren durumun etkilerini en aza indiren stresin yarattığı durumu paylaşılmasına yardımcı olan, yaşamın getirdiği yeni rollere ve sorumluluklara uyum sağlamasını destekleyen bir sistemdir. (24,52)

Zihinsel Engelli çocuğa sahip olduktan sonra ebeveynler yaşadıkları stresle birlikte başa çıkarken kullandıkları yolların etkili olup olmamasıyla doğrudan bağlantılı olarak evlilik uyumlarında değişimler yaşanabilmektedir. Bu durumda çocuğun genellikle primer bakımından ilgilenen annelerin daha çok etkilenmesi olasıdır. Annelerin hangi durum ve koşullarda sosyal desteklerini ne derecede hissettikleri ve bunun evliliğine olan yansımalarına bakmak için bu çalışmada annelerin sosyal destek algıları ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi belirlemek, amaçlanmıştır.

4. GENEL BİLGİLER

Zihinsel engel; çocuğun gelişimsel döneminde belirti veren, uyumsuz davranışlara ve yetersizliğe ek olarak zekâ fonksiyonları tarafından normalin altında olma durumudur (8).

4.1. Zekâ

Biliş, ileri düzey zihinsel süreci anlatır. Zihinsel süreç; algı, dikkat, dil gelişimi, bellek, problem çözme, okuma, yazma, düşünme, anımsama, akıl ve yaratıcılık kavramlarını içeren geniş bir terimdir (5)¹.

Bilişsel gelişim, insanın dünyaya gözlerini açması ile başlar ve çevresi ile ilk etkileşimi sağlar. Bilginin anlaşılması, kendi içerisinde yoğrulup özümşenerek bütün zihinsel süreci içeren bir gelişim alanıdır (40).

Bilişsel gelişim ve zekâ birbirleri ile bağlantılıdır. Çocuklarımızın zekâ düzeyi biliş gelişimi ile etkisi sonucu ortaya çıkar (8).

Zekâ, sahip olunan yeteneği su yüzüne çıkarır. Bu yönüyle, zihnin birçok kabiliyetlerin uyumlu kullanılması sonucu ortaya çıkan yetenekler tamamıdır (7).

Zekânın Özellikleri:

Piaget, zekâ için tanım yapmak doğru değildir derken zekânın özelliklerini savunmuştur. Piaget'e göre;

- Zekâ kişinin topluma uyum sağlama yetisinin kalıtım ile çevre arasındaki bağı oluşturur.
- Zekâ denge çeşididir. Bilişsel süreç ile çevre arasında gelişen, yenilenen aktif bir dengedir. Bilişsel gelişimin temel amacı çevre ile uyum adaptasyonudur. (40) Zekâ eylemlerde bulunan ve dinamik zihinsel işlemler sürecidir. Bilgi edinmek için çaba gereklidir. Çocuklar eylemlere girerek, çevre ile etkileşim halinde kalarak bilgi sahibi olurlar. (41)

---

¹ Zekânın gelişimini en sistematik ve mantığa uygun olarak açıklayan teori İsviçreli Bilim insanı olan Jean Piaget'in teorisidir.

Tablo 1: Zekâ bölümlerine göre zekâ sınıflandırılması

Düzy	Zekâ Bölümü Puanları
Hafif düzeyde yetersizlik	50-55'ten 70'e
➤ Orta düzeyde yetersizlik	35-40'tan 50-55'e
➤ Ağır düzeyde yetersizlik	20-25'ten 35-40'a
➤ Çok ağır düzeyde yetersizlik	20-25'ten daha aşağı

6 yaşından küçük çocuklar için uygulanan değerlendirme testi, "Ankara Gelişim Tarama Envanteridir". (33)

Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği (ASİS), dünyadaki bireysel zekâ testleri arasında yaş gruplarına göre baz alınan örneklem büyüklüğü bakımından temsil gücü en yüksek zekâ testidir. 4-12 yaş aralığındaki çocuklara bireysel uygulanmaktadır. (30)

Weschler Çocuklar İçin Zekâ Testi"dir.6-16 yaş arasında bireylere uygulanır. İki farklı bölümden oluşur; Sözel Zekâ Bölümleri ve Performans Zekâ Bölümleri. (31)

4.2. ENGELLİLİK

Bireyin yaşamı boyunca kişisel faktörlere bağlı olarak toplumun ondan beklediği rollerini tamamlayamaması durumudur. (58) Bireyin noksanlıklar nedeni nedeniyle kendisinden beklenen rol ve sorumlulukları yerine getirememesi durumuna "özür-engel" denir. (56)

Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) uluslararası kabul edilen tanımına göre engellilik üç aşamalı bir durumdur. Önce bireyde herhangi bir noksanlık veya dengesizliği (impairment) ifade eder, ardından normal olan bir insana oranla bir işi yapabilmeye yeteneğini kaybetmesi (disability) durumudur ve sonunda sosyal ve kültürel faaliyette bulunmasını kısıtlayan durum (handicap) meydana gelir. (57)

4.3. ZİHİNSEL ENGELLİ TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

Günümüzde çeşitli alanında uzman gruplar tarafından kabul edilen zihinsel engelli tanımı konuya kendi alanından kendi bakış açıları ile bakmaları tam olarak ortak bir tanım yapılamamasına sebebiyet vermiştir.1940'lı yıllarda Doll, zihinsel yetersizliği altı ölçü ile sıralamıştır;²(33)

Zekâ seviyesinin normalin altında olması bunun nedeni;

- Sosyal yetersizlik, çevre ile etkileşim azlığı,
- Gelişim dönemlerinde duraksamaların olması,
- Doğuştan gelen veya çocukluk döneminden kaynaklı zihinsel yetersizlik,
- Hastalıklar ya da kalıtsal nedenler kaynaklı zihinsel yetersizlik,
- Kalıcı ve iyileştirilemez bir hastalığın bulunması,
- Olgunlaşmada gecikme.

Amerikan Zihinsel Özürlüler Derneğinin (AAMD, American Association of Mental Deficiency) zihinsel engel tanımı en genel tanım olarak kabul edilir. Buna göre zihinsel engel; zihinsel işlev süreçlerinin önemli derecede ortalama puanın altında olması, çevre ile iletişim, ev hayatı, öz bakım sosyal hayata katılım, sosyal beceriler sağlık ve güvenlik ve iş alanlarından birden fazlasında beceri eksikliği olması şeklinde tanımlanmaktadır. (46)

4.4. SINIFLANDIRMA

Zihinsel engelli çocuklar kendi aralarında farklı gruplara ayrılmışlardır. Zihinsel engelli çocukların kendi ile birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Bu sebeple zihinsel engelli çocukları tek çatı altında toplamak doğru olmazken, kendi içlerinde sınıflandırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.³(40)

Tablo 2: Zihinsel engellilerin kendi içindeki dağılımı

Psikolojik sınıflandırma	Eğitsel sınıflandırma
➤Hafif Derecede Zihinsel Engelliler	➤Eğitilebilir Zihinsel Engelliler

²Zihinsel engelli birey sayısı 1,5 milyon civarında olduğu bilinmektedir.

³ Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 2004 yılında yeniden yenilenerek 4 sınıf olarak belirlenmiştir.

➤Orta Derecede Zihinsel Engelliler	➤Öğretilebilir Zihinsel Engelliler
➤Ağır Derecede Zihinsel Engelliler	➤Ağır ve Çok Ağır Derecede Zihinsel Engelliler
➤Çok ağır Derecede Zihinsel Engelliler	

4.4.1. Psikolojik Sınıflandırma

Zihinsel problemleri olan çocukların %90'ına yakını hafif derecede olan çocuklardan oluşturmaktadır. Bu çocuklar akranları ile mukayese edildikleri zaman benzerlikleri farklılıklarından çok daha fazladır. (41)

4.4.1.1. Hafif Derecede Zihinsel Engelliler

Zekâ bölümü puanı 50–55 ila 70 arasında olan bireylerdir. Bu çocukların çoğunluğu ilkokula başlayıp başarısız oluncaya kadar ayırt edilemeyebilirler. Bu bireyler normale yakın oldukları ve zihinsel yetersizlik seviyesi çok hafif olduğu için çevreye daha rahat uyum sağlayabilirler. Bu gruptaki çocuklar günümüz okulların sınıflarında özel eğitim öğrencisi olarak eğitim görebilirler. (40,41)

4.4.1.2. Orta Derecede Zihinsel Engelliler

Zekâ bölümü puanı 35-40 ile 50-55 arasında olan bireylerdir. Dil gelişimi, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel eğitim becerileri kazanmada yoğun özel eğitime ihtiyaç vardır. Sosyal kurallara uyum sağlamaları, öğrenmeleri ve uygulamaları zayıftır. Yaşları ilerledikçe akranları ile aralarındaki mesafe daha da açılır. Genellikle erken çocukluk eğitimi aldığı dönemde fark edilmektedirler. Gelişim özellikleri normal çocuklardan önemli farklılık göstermekle birlikte sosyal kuralları öğrenmeleri zayıftır. (35,40)

4.4.1.3. Ağır Derecede Zihinsel Engelliler

Zekâ bölümü puanları 20–25 ve 35-40 arasında olan bireylerdir. Bu çocukların tamamı doğumda ya da hemen sonrasında farkına varılırlar. Zihinsel engelliğe ince ve kaba motor problemlerine ek olarak konuşma dil problemleri eşlik etmektedir. Öz bakım becerilerini bağımsız ya da gözetimle yapabilmektedirler. Günlük yaşamlarını

idame ettirecek kadar kaba motor ve iletişim becerilerini kazanabilmektedirler. Ağır derecede zihinsel engelli bireylerin eğitimlerinde öz bakım (tuvalet, giyinme, yeme içme) ve iletişim becerilerinin öğretilmesine ağırlık verilmektedir. (34,35).

4.4.1.4. Çok Ağır Zihinsel Engelliler

Zekâ seviyesi puanı 20-25'in altında olan bireylerdir. Özel eğitim kurumlarına devam edememekte, genellikle ailelerinin bakım ve korumasına muhtaç olarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Özbakım becerilerini gerçekleştiremezler. Konuşamazlar, etrafa ilgileri yoktur, çoğunlukla birden fazla engelleri vardır. Çocukluk döneminde ölüm oranları yüksektir. (34,36).

4.4.2. Eğitsel Sınıflandırma

Zihinsel engelli çocukların kişisel olarak eğitim gereksinimlerine bakılarak sınıflandırma yapılmaktadır. Zihinsel engelli çocukların hangi konuyu kavrayıp hangi konuyu kavrayamayacaklarına, ne derecede öğreneceğine göre değerlendirilir. Grupların oluşturulmasında psikolojik sınıflandırmada olduğu gibi yine IQ puanları kullanılmaktadır. Klasik eğitsel sınıflandırmada, genel olarak eğitilebilir, öğretilebilir, ağır ve çok ağır derecede zihinsel engelliler olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. (40)

4.4.2.1. Eğitilebilir Zihinsel Engelliler

“Eğitilebilir” terimi kapsamına giren çocukların; okuma, yazma, sayısal işlemler gibi temel becerileri öğrenebilecek kapasiteye sahip olduklarını açıklamaktadır. Bu çocukların özel eğitim imkânı ile normal ilköğretim programlarından yararlanabileceklerini göstermektedir. Bu gruba giren bireylerin temel becerilerin yanı sıra öz bakılarında da becerilerini kavrayabilirler. Yetişkinlik çağına geldiklerinde tamamen veya kısmen kendi maddi geçimini sağlayabilecek iş becerileri kazanabilirler. (42)

4.4.2.2. Öğretilebilir Zihinsel Engelliler

Zekâ puanları 25-35 ve 50-55 arasında olan bireylerdir. Genellikle okul öncesi dönemde eksiklikleri ve yetersizlikleri ortaya çıkar. Çünkü gelişim çağı özelliklerinde normal çocuklardan farklıdır. *Öğretilebilir* teriminin kavramsal olarak iki anlamı vardır. Bu bireyler temel akademik becerilerde güçlük çekerler. Günlük hayatın gerektirdiği sosyal uyum, kişisel iletişim ve öz bakım becerilerini ise öğrenebilirler.

Bu bireylere yönelik eğitim programlarında ikinci gruba giren becerilerin öğretilmesine ağırlık verilmektedir. (42)

4.5. TANILAMA

Zihinsel engelli olduğu kanısına varılmış bireylere kişisel özel eğitim hizmetlerinin sunulabilmesi için bireylerin zihinsel engeli tanısının netleştirilmesi gerekmektedir. Zihinsel engelli kişilerin uygun eğitim programlarının sunulabilmesi için doğru konulmuş tanı ve iyi değerlendirmeden geçmektedir. (37)

Zihinsel engelli birey bütün olarak ele alınmalıdır. Çocuğun sağlık durumu, zihinsel, bedenen ve sosyal açıdan, kişilik gelişimini bütün unsurları ele alacak şekilde değerlendirilip incelenmelidir. (14)

Çocuğun her yönünden ve kişisel özelliklerinin incelenmesinden dolayı mümkün olduğu kadar yaşına uygun ve çeşitli testlerle değerlendirilmelidir. Bu incelemeler alanında uzman kişiler tarafından yapılmalıdır.

Teşhis çocuğun yalnızca yetersiz olduğu yetenekler üzerinde değil, yeterli olduğu üstün olduğu, başarılı olabileceği alanları da ortaya çıkarmasına yardımcı olmalıdır.

Zekânın değerlendirilmesi genel olarak zekâ testleri ile yapılır. Zekâ testlerinin geliştirilmesi bireyler arası yetenek farklılıklarını ölçmek isteyenler sonucu ortaya çıkmıştır. Bu konu ile alakalı çalışmalar 19.Yy'da ortaya çıkmıştır, Alfred Binet. Francis Galton ve J. MC Keen Cattell konunun öncüleridir. (43)

4.5.1. Zihinsel Engellilerde Yaygınlık

Geleneksel yaygınlık değeri %3'ten hareket eden Payne ve Kauffman bu değerini psikolojik sınıflandırma yapılarak ağırlık derecelerine göre dağılımı hafif grupta %2,3orta grupta %0,6 ağır ve çok ağır grupta %0,1olmaktadır. (44)

Tablo 3: Zihinsel engellilerin kendi içindeki dağılımı

Engel türü	Engel yüzdesi
Çok ağır derecede	% 1,5
Ağır derecede	% 3,5
Öğretilebilir düzey	% 6

Eğitilebilir düzey	%89
--------------------	-----

4.5.2. Zihinsel Engellilik Nedenleri

Zihinsel engelliliğe sebep olan birçok faktör olabilir. Bilinen faktörlerin yanı sıra zihinsel engelliliğin %35'inde neden bilinmemektedir.

4.5.2.1. Doğum ncesi Nedenler

4.5.2.1.1. Tıbbi

Kromozom bozuklukları, annenin doğum yaşı, sendromlar, kaba beyin hastalıkları, metabolik bozukluklar, annenin hastalıkları, sebepler arasındadır.

4.4.2.1.2. Sosyal

Annenin gebelik dönemi yetersiz beslenmesi, yoksulluk, aile içi Őiddet doğum öncesi annenin öz bakımının yetersizliği sebepler arasındadır.

4.4.2.1.3. Davranışsal

Sigara, alkol ve uyuŐturucu gibi maddelerin hamilelik öncesi ve sırasında yaygın kullanımı sebepler arasındadır.

4.4.2.1.4. Eğitimsel

Ailede diğer üyelerinde zekâ seviyeleri anlamında güçlük yaŐamaları, destekten yoksun olma ebeveynliğe hazırlıkta yetersizlikler sebepler arasındadır.

4.5.2.2. Doğum Anındaki Nedenler

Bu nedenler; prematürelik, doğum incinmeleri, yeni doğan hastalıkları, doğum bakımının yetersizliği, ailenin ocuk bakımını reddetmesi, ailenin çocuğu terk etmesi gibi sebepler olarak gösterilebilir.

4.5.2.3. Doğum Sonrası Nedenler

Travmatik beyin yaralanmaları, yetersiz beslenme, menenjit, havale, dejeneratif bozukluklar.

4.6. Zihinsel Engelli Çocukların Özellikleri

Zihinsel engelli çocukların gelişimleri, normal zekâ seviyesine sahip olan çocukların gelişimine göre bazı farklılıklar taşır. Zihinsel engelli çocuklara kendi zekâ seviyesine uygun eğitim sağlandığında ve kapasitesi doğrultusunda aileye ve bireye destekler verildiğinde var olan kapasitelerini üst düzeyde kullanabilirler. (46)

Beden gelişimleri geri veya tamamen durmuş olabilir. Zekâ geriliğinin getirdiği bedensel farklılıklar veya özellikler görülebilir. Baş yapılarında farklılıklar olabilir. Diş bozuklukları ve diş çürükleri çok sık görülür. Beden gelişimleri yaşlılarına göre yavaştır. Yaşlılarına göre kaslar gelişimi yavaştır. (41,45)Dikkatli dinleme süreleri çok kısa ve dikkatleri çok çabuk dağılır. Konu ilgilerini çekse dahi dikkatleri kısa sürelidir. Soyut kavramları çok geç kavrarlar. Tekrarlar gereklidir. Konuşmada büyük sorun yaşarlar. Sözcüklerin doğru yerinde kullanımı, telaffuz etme, cümle kurmada da güçlük yaşarlar. Algıları ve tepkileri basittir. Grup içindeki aktivitelerinde başkaları tarafından yönlendirilmeye açıktırlar. (40,44)

4.6.1 Zihinsel Engelli Bireylerin Gereksinimleri

Zihinsel engelli bireylerde her insanda olduğu gibi psikolojik, duygusal ve sosyal ihtiyaçlara sahiptir. Fakat gerekli sosyal becerileri yerine getirmede eksiklik göstermeleri çevreleri ile ilgili deneyimlerini olumsuz etkilemektedir. (56)

Zihinsel engelli bireylerin sosyal becerilerde yetersiz olmaları birden fazla nedeni olduğu düşünülmektedir. İlk olarak bu bireylerin eylemsel ve bilişsel yönden yetersizlikleri yer almaktadır, diğer bir nedeni ise engelli çocukların, sağlıklı kabul edilen yaşlıları tarafından dışlanmaları, reddedilmeleri ve izole edilmeleridir. (64)

Dışlanan çocuklar, diğer çocuklara karşı değerlendirildiği zaman kendilerini ve diğer çocukları olumsuz değerlendirmekte ve çok daha yalnızlık duygusunu hissetmektedirler. (63)Böylelikle benlik algıları olumsuz etkilemektedir. Zihinsel engelli bireylere yönelik düzenlenmesi gereken benlik algısı ve saygısını geliştirerek ilerletmelerine destek olabilecek çalışmalar yapılmalıdır. (56)

Sosyal becerilerdeki gelişimleri sağlıklı kabul edilen akranlarına göre geri ve yavaş seyretmesi nedeni ile akranlarıyla kişisel ilişki kurabilecekleri sosyal ortamların oluşturulması gerekmektedir. (63)

Zihinsel engelli bireyin topluma uyum sağlamasında önemli bir nokta olan, kişisel uyumsal davranışları açısından sınırlılıkları vardır. Aynı zamanda bireylerin öğrenmeleri güçtür ve zaman alır sık tekrar etmeleri gereklidir. (64) Zihinsel engelli bireylerin ortamlarda nasıl davranmaları gerektiğine karar vermeleri bilişsel alandaki sınırlılıkları nedeni ile olumsuz yönde etkilemektedir. (55) Bu sebeplerden dolayı zihinsel engellilerin sosyal çevre ile uyumunu geliştirmeye yönelik destek çalışmasına ihtiyaç duyulmaktadır. (56)

4.6.2. Zihinsel Engelli Bireye Sahip Ailenin Özellikleri

Ailede genel olarak herkesi etkileyen, aile sisteminin ya da aile üyelerinden her birinin belirli gelişim aşamalarından geçmelerine bağlı, stres yaratan bazı olaylar veya geçirilmiş bazı dönemler vardır. Her bir aile bireyinin belirli gelişim ve büyüme aşamalarından geçmelerine bağlı, stres yaratan belirli olaylar veya dönemler vardır. (45)

Yetersizliği olan çocuğun aileye katılımı, ailenin yeni yaşam tarzına geçiş dönemlerinden birisidir. Ebeveynler için bir çocuk dünyaya getirme kararıyla başlayan süreç, doğumla birlikte ailede roller yeniden düzenlenir. (36)

Çocuklarını sağlıklı kucaklarına alan ebeveynlerin, anne-baba rolüne girip çocuk büyütme kolay olmaktadır. Ancak çocuğun yetersizliklere sahip engelli olarak aileye katılmaları, çocuklarda hayatı boyunca kalacak olan sağlık sorunları, anne-baba rollerinde değişikliklere sebep vermektedir. Bu süreç ailenin genel yaşamlarında ve sosyal hayatlarında, iş yaşamlarında değişikliklere neden olmaktadır. (50)

Engelli bireylere sahip olan ailelerde, ailenin sorumlulukları, gereksinimleri ve aile içindeki üstlenilen roller farklılık göstermektedir. Aileler bir taraftan kendi duygu durumları ile başa çıkmak zorunda kalırken, başka bir taraftan zihinsel engelli bireylere karşı toplumun olumsuz tutumları ile baş etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu duruma karşı zihinsel engelli bireylerin ailelerinin gereksinimleri; bilgi alma, duygusal ve sosyal destek, ekonomik destek, geleceğe dair planlama olarak belirlenebilir. (56)

4.6.3. Zihinsel Engelli Bireye Sahip Ailelerinin Gereksinimleri

Engelli bireye sahip aileler ve sağlıklı çocuklara sahip aileler arasında gereksinimleri aile içi sorumlulukları konusunda farklılık göstermektedir. Aileler bir taraftan kendi duygularıyla baş etmek zorundayken, diğer taraftan toplumun zihinsel engellilere karşı olumsuz bakış açıları ve tutumları ile baş etmek durumunda da kalmaktadırlar. Bu sebepler dolayısı ile zihinsel engelli bireylere sahip ailelerin gereksinimleri bilgilenme, duygusal destek, sosyal destek, ekonomik destek, geleceği planlama olarak belirlenebilir. (56)

Bilgilenme Gereksinimi: Zihinsel engellilik durumu ömür boyu sürececek bir süreç olduğu için ailelerin düzenli güncel olarak bilgilendirilmeye ve rehberlik almaya ihtiyaçları vardır. Profesyonel meslek elemanları ailelere gereksinim duydukları bilgileri yalın ve anlaşılır bir dille anlatmalıdır. (56)

Duygusal Destek Gereksinimi: Zihinsel engelli bireylerin ailelerine getirdiği duygusal stresle ebeveynleri başa çıkma için mekanizmalar geliştirirler.

Bu durumda duygusal destek sağlanması bağlamında aileyi bütüncül olarak veya aile üyelerini bireysel olarak çalışmalar düzenlenmesi önemlidir. Aile içi rollerde farklılıklar göze çarpan ilk durumdur. Bu rol dağılımındaki farklılık eşlerin iletişim çatışmasına ve evlilik uyumlarının bozulmasına yol açabilmektedir (56)

Sosyal Destek Gereksinimi: Sosyal desteği iki farklı şekilde tanımlanır. Birinci olarak devlete bağlı olan ve olmayan hizmet kurumları tarafından verilen, ikincisi kişinin yakın çevresi, arkadaşları, akrabaları, komşuları tarafından verilen resmi olmayan sosyal destektir. (56) Sosyal destek sistemlerinden en az birinden tam anlamıyla destek aldığını düşünen ailelerin kendilerini daha güçlü ve stresle baş edebilir hissettikleri araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. (45,56) Zihinsel engelli çocuğa sahip olduktan sonra sorumlulukları artan, rolleri farklılaşan aileler sosyal destek sistemlerine gereksinim duymaktadırlar. (56,71)

Ekonomik Destek Gereksinimi: Zihinsel engelli bireye sahip olmakla birlikte gereksinimlerini ve ihtiyaçları normal bir çocuktan farklı olması ile birlikte aile gereksinimlerini karşılamak için ekstra ekonomik desteklere ihtiyaç duyabilmektedir. Çocukların gereksinimleri süreklilik gösterdiğinden ekonomik destek gereksinimleri özellikle düşük gelirli ailelerde daha çok hissedilmektedir. (71)

Geleceği Planlama Gereksinimi:

Ailelerde özellikler anneler engelli çocuğa sahip olacağını öğrendiği andan itibaren kendisinin öldükten sonra engelli bireyin nasıl yaşayacağı, kimler tarafından bakılacağı konusunda endişelenir. Bu nedendir ki gelecekte kendilerinden sonra engelli çocuklarının bakımını ve hayatını garanti altına alma gereksinimi duyarlar. (56,71)

4.7.Engelli Çocuğun Aileye Etkileri

Ailelerin zihinsel engelli çocuklarını kabul etmelerinde geçirdikleri süreçlerde verdikleri tepkiler üç evreden oluşmaktadır.

4.7.1. Evre-1

Şok: engelli çocuğa sahip olacağını öğrenen ailelerde gözlenen ilk tepkidir. İlk olarak ağlama, çaresizlik, duygusuzluk gibi tepkiler göstermektedirler. (40)

Reddetme: Aileler bu aşamada daha çok çocuklarının engelli olduğunu kabul etmek istemezler. Reddetme, olayların farkında değilmiş gibi davranma olarak tanımlanabilir. Çocuklarının engelli olacağını tanısının yanlış konulmuş olabileceğini düşünerek birçok hekimle görüşüp gerçeği inkâr ederler. (40)

Depresyon: Gerçeğin farkına varmaya başladıkları bu süreçte, yoğun üzüntü duyarlar çevre ile ilişkilerinde mesafeli davranmaya başlayıp. Aileler bu süreçte normal sağlıklı bir çocuk isteği olabilir. (40,41)

4.7.2. Evre-2

Suçluluk: Bu aşamalardan geçerken yaşanan bir duygu ise, suçluluktur. Ailelerin en çok zorlandığı aşama denilebilir. Bu duyguyu en yoğun hisseden annelerdir kendi suçu olduğunu düşünmeye başlar ve geçmişteki hatalarından dolayı cezalandırılması söz konusu gibi düşünürler. (40,20)

Utanc: Utanç, zihinsel engelli çocuğun sosyal çevre tarafından gariptenmesi, reddedilmesi ve acıma duygularına karşı çocuklarıyla birlikte dışarıya çıkmak sosyalleşmek istemezler. (45)

4.7.2. Evre-3

Pazarlık: Pazarlık son aşamalardandır, pazarlık etme ya da karşılıklı olarak anlaşmaya varma gibi durumlardır, örneğin; eğer çocuğumu iyileştirirsen bende gibi başlayan cümleler kurulur. Bu dönemden sonra ailelerin kabullenme sürecine doğru gittiklerini gösteren aşamadır. (45)

Kabul ve Uyum: Uyum, artık son aşamadır. Önceki aşamaları geçirmiş anne-babalar artık zihinsel engelli çocuklarını kabullenmiş onu tanıma anlama yolunda bir adım atmıştır. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için çabalarlar. (40,45)

4.8. Zihinsel Engelli Çocukların Eğitimi

Zihinsel engelli çocuklar homojen bir grup değildir. Kendi içlerinde farklı özelliklerde gruplardan oluşurlar. Bunlardan birisi de zihinsel engellilik derecesine göre endi içlerinde farklılık göstermeleridir. Onların eğitim gereksinimlerinden birbirlerinden ayırım noktası olmuştur. Zihinsel engelli çocuklara yönelik planlanacak eğitim düzenlemeleri, psikolojik duruma göre yapılan sınıflandırmaya bakılarak düzenlenecektir. (50)

Türkiye’de, Aralık 2003’te yapılan bir araştırmaya göre; toplam nüfusun %12.29’unu engelliler oluşturmaktadır. Ülkemizde, farklı engel gruplarından 10 milyona yakın yurttaşımız yaşamaktadır. Sosyal çevremizde 7-8 aileden birinde, yaşayan çocuk ya da yetişkin engelli birey bulunmaktadır (7).

Verilecek eğitimle öz bakımını kendi başına sağlayacak becerileri öğrenmesi, evde, yakın çevresinde sosyal uyum sağlayabileceği beceriler kazanması, iletişim becerileri kazandırıp geliştirmesine yardımcı olunur.

Günümüzde erken çocukluk eğitimi sınıflarına ek olarak 0-3 yaş çocukları için “uyaran sınıfları” uygulaması eklenmiştir. Uyaran sınıfların amacı temel olarak, bu önemli dönemde zihinsel engelli çocuklara ve ailelerine yardımcı olmaktır.

Bu eğitimlerin asıl amacı; zihinsel engelli öğrencilere ileride iş edinme, bağımsız hareket edebilmesi ve toplumda uyum sağlaması gibi ilerleyen dönemdeki yaşamı için gerekli olan becerileri edinmesidir.

4.9. Sosyal Destek

İnsan yaşamı boyunca başka bireyler ile etkileşime girip, ilişki kurma ve onların desteklerini alma çabası içerisinde. (59) Sosyal destek tek başına niceliksel olarak açıklanamayan ve bireyler tarafından öznel olarak da varlığının hissedilmesi gerekir. Psikolojik iyi olma halini de olumlu yönde etkileyebilen şey algılanan sosyal desteğin birey üzerine etkisidir. (5,59)

Sosyal destek, bireye karşı ilgi duyulduğunu, sevildiği ve güvenildiğini düşündüğü, değer gördüğü sosyal ortamında, sorumlulukları ile her zaman iletişim ağı içerisinde yer aldığı bir algısal bütündür. (16)

4.9.1. Sosyal Destek Tanımı

İnsanların yaşamları boyunca önemli yer kaplayan gerekli durumlarda bireylere bilişsel, duygusal ve maddi destek sağlayan tüm çevresindeki kişiler ile olan ilişkileri bireyin sağlığını korumaya yarayan sosyal destek sistemleri olarak adlandırılır. (50)

Sosyal desteğin benlik saygısı, merhamet, şefkat bir gruba ait olma gibi sosyal gereksinimleri karşılayarak bütüncül sağlığı olumlu bir biçimde etkilediği söylenmektedir. (53)

Sosyal destek stres altında ve kendisine ağır gelen yükler altında kalmış insanların çevresi tarafından her anlamda sağlanan yardım olarak görülür. Sosyal destek maddi, duygusal ve bilişsel olmak üzere farklı çeşitlerde sağlanabilmektedir (50). Yeterli algılanan sosyal desteğin ailelerin yaşam doyumunu arttırdığı bildirilmiştir. (5,16)

4.9.2. Evlilik Uyumu

Evlilik, resmi niteliği olan hastalıkta, sağlıkta bireylerin birbirlerine söz verdiği bir birlikteliktir. Kendine ait psikolojik ve sosyal sınırları olan kurumdur. Evlilik bireylerin fizyolojik ve duygusal gereksinimlerini içeren bir kavramdır ve eşler arası uyumu artıran en önemli özelliklerinden birisi sağlıklı iletişim kurmaları ve mutluluk algılarının yüksek olmasıdır. (45)

Günümüz şartları ile “evlilik” kavramı kültürler içinde kendine uygun yönlere doğru evrilmesi ile günümüz anlayışına ulaşmıştır. Bu zamanda yaşanan modern evlilik kavramında çiftlerin başlıca beklentileri eş seçiminde özgürlüktür. (50)

Locke (1968), çiftlerin tartışmalardan uzak durduğu, hali hazırda olan anlaşmazlıklara çözüm bulabildikleri, birbirleri ile sağlıklı iletişim kurabildikleri ve değişime ayak uydurarak memnun oldukları evlilikleri uyumlu evlilik olarak tanımlamıştır. (50)

5.METOT VE MATERYAL

5.1 Araştırmanın Amacı ve Türü

Bu çalışma, zihinsel engelli çocuğa sahip olan annelerde evlilik uyumları ve sosyal destek algıları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için Tanımlayıcı kesitsel ilişki tarama modeli kullanılan bir çalışma olarak gerçekleştirildi.

5.2 Araştırma soruları

1. Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin sosyo-demografik özellikleri sosyal destek algısını etkiler mi?
2. Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin sosyo-demografik özellikleri evlilik uyumlarını etkiler mi?
3. Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin sosyo-demografik özellikleri sosyal destek algıları ve evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi etkiler mi?

5.3. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma İstanbul Kayaşehir Şamlar Özel Eğitim İlk ve Orta Okulu kademe 1 ve kademe 2 ve Arnavutköy Özel Eğitim Uygulama Okulunda Mayıs 2019-Mayıs 2020 tarih aralığında, katılan 159 zihinsel engelli öğrencilerin annelerine “Anket” uygulaması ile gerçekleştirildi.

5.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın Evrenini Zihinsel engelli çocuğa sahip 210 anne oluşturdu. Örneklemi ise araştırmaya katılmayı kabul eden 159 anneden oluştu.

Evreni bilinen örneklem yöntemi olarak 159 kişi olarak hesaplanmıştır.

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N - 1) + t^2pq}$$

N: Evrendeki birey sayısı (210)

n: Örnekleme alınacak birey sayısı: (159)

p: incelenen olayın görülüş sıklığı (0,5)

q: incelenen olayın görülmemiş sıklığı (0,5)

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer (1,96)

d: Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen + sapma (0,035)

Çalışma sonucu katılımcıların ilgisi nedeni ile toplamda 159 katılımcı ile çalışma tamamlanmış oldu.

5.5. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, “*Annelerin sosyo-demografik bilgi formu*”, ikinci bölümde, “*Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği*”, üçüncü bölümde ise “*Evlilik Uyum Ölçeği*” uygulanmıştır.

5.5.1. Annelerin Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Bilgi Toplama Formu

Yapılan benzer diğer çalışmalar doğrultusunda araştırmanın amacına uygun olarak; demografik bilgiler, evlilik bilgileri, aile içi yaşayan kişi sayısı ve bu kişilerin engel durumları, anne babanın evlenme biçimleri, engelli bireyin primer sorumluluğunun kimde olduğunu içeren sorularla bilgi formu oluşturulmuştur.

5.5.2. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Anketi

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ), bireylerin algıladığı sosyal destek düzeylerini belirlemek için Zimet, Farley ve Dahlem (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte toplam 12 madde bulunmakla birlikte özel

bir insandan (1,2,5,10) arkadaş (6, 7,9,12.) aile (3,4,8,11. maddeler) ve algılanan destek olmak üzere dörder maddeden oluşan üç alt boyut içermektedir (74). ÇBSASDÖ, 7’li likert tipli bir ölçek olup, ölçekten bireylerin cevapları doğrultusunda alabilecekleri en düşük puan 12 ve en yüksek puan 84 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi, algılanan sosyal destek düzeyinin yükselmesi anlamına gelmektedir. Türkiye için uyarlaması, güvenilirlik, faktör yapısı ve yapı geçerliği araştırması Eker ve Ark. (2001) tarafından yapılmıştır. Çalışma grubu, her birinde 50’şer kişilik denek sayısı olan psikiyatri grubu, cerrahi müdahale edilmiş grup ve hasta ziyaretçilerinden seçilmiş normal grup olmak üzere 3 farklı gruptan oluşmaktadır (74). ÇBASDÖ’nin iç tutarlılığını bulmak için Cronbach alfa yöntemi kullanmıştır. Sonuç olarak değer aralığı 0.80 ile 0.95 arasında bulunmuştur. (74)

5.5.3. Evlilik Uyum Ölçeği Anketi

Locke ve Wallace (1959) tarafından geliştirilmiştir. Evlilikte Uyum Ölçeği’nin güvenilirlik ve geçerliliğinin yapılması, dilimize uyarlaması Kışlak (1996) tarafından yapılmıştır. 15 maddeden oluşan evlilik uyumunu ve doyumunu ölçmek amaçlanmıştır. (75)

Her soruda seçenek sayısına göre farklı puanlama bulunmaktadır. Buna göre; 1. soru 0–6 puan aralığında değerlendirilirken, 2.–9. sorular 0–5 puan, 10,14 ve 15. sorular 0–2 puan, 11 ve 13. sorular 0–3 puan, 12. soru ise diğerlerinden farklı olarak eşlerden biri için evde oturmak, diğeri için dışarıda bir şeyler yapmak seçeneği işaretlenmişse 0 puan, eşlerin her biri için dışarıda bir şeyler yapmak seçeneği işaretlenmişse 1 puan, eşlerin her biri için evde oturmak seçeneği işaretlenmişse 2 puan olarak değerlendirilir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 2 en yüksek puan 158 olarak belirlenmiştir. (76)

5.6. Uygulama

Araştırma, ekte sunulan veri toplama formları ile Mayıs 2019-Mayıs 2020 tarihleri arasında Kayaşehir Şamlar Özel Eğitim İlk ve Orta Okulu Kademe 1 ve Kademe 2 ile Arnavutköy Özel Eğitim Uygulama Okulunda bulunan öğrencilerin anneleri ile yüz yüze görüşme sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı açıklandıktan sonra annelerin yazılı izinleri alınmış, annelerin doldurduğu anketler araştırmacı tarafından toplanmıştır.

5.7. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı Değişkenler: Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin Evlilik Uyum Ölçeği ve Çok Boyutlu Sosyal Destek Ölçeğinin Alt Boyutları.

Bağımsız Değişkenler: Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin sosyo-demografik özellikleri.

5.8. Verilerin Değerlendirilmesi

Veriler SPSS 17.0 programı ile analiz edilmiştir. Hangi analiz yönteminin uygulanacağını tespit etmek amacıyla normallik testi (Kolmogorov-Smirnov) yapılmıştır. Verilerin normal dağıldığı görülmüş ve parametrik testler uygulanmıştır. Tanımlayıcı veriler için sayı ve yüzde; ölçekler için ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler; tanımlayıcı özellikler ile ölçeklerin karşılaştırılmasında ikili gruplar için bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla gruplar için tek yönlü ANOVA testi ve son olarak ölçekler arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini belirlemek için Korelasyon analizi yapılmıştır. Anlamlılık seviyesi olarak 0,05 kullanılmış olup, $p > 0,05$ olması durumunda ise anlamlı farklılığın/ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

5.9. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın uygulanabilmesi için İstanbul Medipol Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan etik kurul izni alınmıştır. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü Etik Kurulu'ndan kurul izni alınmıştır. Çalışma, araştırmaya katılmaya gönüllü annelere, bilgilendirmeler yapıldıktan sonra yazılı rızaları alınarak sürdürüldü. Annelerin çalışmaya dair bilgileri yapılan bu çalışma için kullanılmıştır ve gizlilik ilkesi gözetilmiştir.

6. BULGULAR

Tablo 4: Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Ait Bulguların Dağılımı n=159

Yaş	n (159)	%
20-30 yaş arası	39	24,5
31-40 yaş arası	72	45,3

41 yaş ve üstü	48	30,2
Ortalama Yaş		36,64±7,2

Eğitim Durumu

Okur-Yazar değil	7	4,4
Okur-Yazar	36	22,6
İlkokul	38	23,9
Orta okul	11	6,9
Lise	38	23,9
Yüksek okul	11	6,9
Lisans ve üstü	18	11,3

Ekonomik Durum

İyi	52	32,7
Orta	77	48,4
Kötü	30	18,9

Annenin Çalışma Durumu

Çalışıyor	44	27,7
Ev hanımı	115	72,3

Evlilik Süresi

1-5 yıl arası	26	16,4
6-15 yıl arası	82	51,6
16 yıl ve üstü	51	32,1

Ailede Yaşayan Kişi Sayısı

2	5	3,1
3	36	22,6
4	56	35,2

5	40	25,2
6 ve üstü	22	13,8

Destek Eğitimi Alma Durumu

Evet	88	55,3
Hayır	30	18,9
Bazen	41	25,8

Çocuk Sayısı

1	39	24,5
2	59	37,1
3 ve üzeri	61	38,4

Eş ile Evlenme Şekli

Anlaşarak, ailemizin iznini alarak	42	26,4
Anlaşıp ailelerden izin almadık	47	29,6
Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı	44	27,7
Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı	11	6,9
Kaçarak evlendik	15	9,4

Annelerin Tanımlayıcı Özelliklerine Ait Bulgular;

Tablo 3: incelendiğinde; Katılımcılar %45,3'inin 31-40 yaş arası (n=72) ve yaş ortalamalarının $36,64 \pm 7,2$ olduğu saptanmıştır. Eğitim durumu %23,9'unun ilkökul ve lise düzeyinde (n=38) olarak bulunmuştur. Ekonomik durumu orta düzeyde %48,4'inin (n=77) ve %72,3'ünün ev hanımı olduğu (n=115). Evlilik sürelerinin %51,6' sının 6-15 yıl arasında (n=82), ailede yaşayan kişi sayısı %35,2'nin 4 kişi (n=56) olduğu, katılımcılar arasında çocukların %55,3 'ünün Destek eğitimi aldıkları (n=88), çocuk sayısı 3 ve üzeri olanların oranı %38,4 (n=61) olduğu, evlenirken

anlaşıp ailelerden izin almayanların oranı ise %29,6 (n=47) olarak saptanmıştır. Belirtilen annelerin bireysel ve ailesel bazı özellikleri Tablo 4de gösterilmektedir.

Tablo 5: Engelli Çocuğa Ait Bireysel Bulgular

Ailede Başka Engelli Birey Olma		
Durumu	n (159)	%
Evet	31	19,5
Hayır	128	80,5
Zihinsel Engelli Tanılı Çocuğunuz Kaçınıcı Çocuğunuzdur		
1	71	44,7
2	62	39,0
3	19	11,9
4 ve üstü	7	4,3
Çocuğunuzun Genel Bakımı ile Kim İlgileniyor		
Anne	86	54,1
Ağabey-abela	8	5,0
Baba	10	6,3
Beraber	55	34,6
Zihinsel Yetersizlik Düzeyi		
Hafif	15	9,4
Orta	49	30,8
Ağır	95	59,7
Zihinsel Engelli Çocuğunuzun Yaşı		
1-5 yaş arası	66	41,5
6-10 yaş arası	49	30,8

Engelli çocuğa ait bireysel bulgular;

Tablo 4 incelendiğinde Katılımcıların %80,5'inin(n=128) başka engelli çocuğu bulunmamaktadır. Annelerin %44,7'sinin (n=71)ilk çocukları engellidir. Engelli çocuğun genel bakımıyla ilgilenen kişi %54,1'inin (n=86) anneleri olduğu, zihinsel yetersizlik düzeyinin %59,7'sinin ağır zihinsel engelli olduğu ve zihinsel engelli çocuğun yaş aralığı %41,5'inin(n=66) 1-5 yaş arasında olduğu saptanmıştır. Tablo 5 de Zihinsel engelli çocukların özellikleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Tablo 6: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumu Alt Boyutlarından Elde Ettikleri Puan Ortalamalarına Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)

ÇBASD	N	Minimum	Maksimum	Ort.+SS
Aile	159	5	28	17,37±4,37
Arkadaşlar	159	8	28	17,25±4,31
Özel Bir İnsan	159	8	28	17,08±3,98
ÇBASD Toplam	159	22	84	51,64±11,65
Mutluluk Durumu	159	1	7	3,45±1,21
Evlilik Uyum Ölçeği	159	8	51	27,64±8,4

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumu Alt Boyutlarından Elde Ettikleri Puan Ortalamalarının Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek, Evlilik uyum ölçekleri ve Mutluluk durumu ile alt boyutlarından elde ettikleri puan ortalamalarına ilişkin bulgular Tablo 6'te gösterilmektedir.

ÇBASDÖ' inde Aile alt boyutunun Ort.+SS puanı 17,37±4,37; arkadaşlar alt boyutunun Ort.+SS puanı 17,25±4,31, özel bir insan alt boyutunun Ort.+SS puanı 17,08±3,98, annelerin ölçeğin toplamında elde ettikleri puanın toplamının Ort.+SS

puanı $51,64 \pm 11,65$ olarak saptanmıştır. Alt boyut puanlarının ve ölçeğin genel puanının ortalamasının hafif üstünde olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların mutluluk durumlarına yönelik yapılan analizde, mutluluk durumu Ort.+SS puanı $3,45 \pm 1,21$ olarak saptanmıştır. Mutluluk durumu ortalama puanının ölçeğin puan ortalamasının hafif altında yer aldığı saptanmıştır.

Katılımcıların evlilik uyumlarına yönelik kullanılan ölçeğin Ort.+SS puanı $27,64 \pm 8,4$ olarak saptanmıştır. Evlilik uyumu ortalama puanı, ölçeğin ortalama puanının hafif üstünde yer aldığı saptanmıştır.

Tablo 7: Katılımcıların Yaş Aralıkları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması

	Yaş	n (159)	Ort.±SS	F	p
Aile	20-30 yaş arası	39	16,6±5,2	2,097	0,126
	31-40 yaş arası	72	18,1±4,4		
	41 yaş ve üstü	48	16,7±3,2		
Arkadaşlar	20-30 yaş arası	39	16,4±4,8	2,033	0,134
	31-40 yaş arası	72	17,9±4,6		
	41 yaş ve üstü	48	16,8±3		
Özel Bir İnsan	20-30 yaş arası	39	16,7±4,5	0,999	0,371
	31-40 yaş arası	72	17,5±4		
	41 yaş ve üstü	47	16,6±3,3		
ÇBASD Toplam	20-30 yaş arası	39	49,8±13,8	2,103	0,126
	31-40 yaş arası	72	53,7±12,1		
	41 yaş ve üstü	47	49,9±8,1		
EUÖ Toplam	20-30 yaş arası	39	28,2±9,1	1,315	0,271
	31-40 yaş arası	72	26,4±8,3		

	41 yaş ve üstü	48	28,8±7,7		
	20-30 yaş arası	39	3,5±1,1		
Mutluluk Durumu	31-40 yaş arası	72	3,4±1,3	0,059	0,943
	41 yaş ve üstü	48	3,5±1,2		

Annelerin ÇBASD ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumu ile yaş aralıkları arasındaki ilişki

Annelerin ÇBASD ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan elde ettikleri puanlar ile yaş aralıklarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 7 de verilmiştir.

ÇBASD ölçeğinin alt boyutlarında ve diğer ölçeklerde annelerin 31-40 yaş arasında(n=72) olduğu, Evlilik uyum ölçeğinde 20-30 yaş arası annelerin ort+SS değerinin 28,2±9,1 (n=39) olduğu, Mutluluk durumunda 41 yaş ve üstü annelerinort+SS3,5±1,2 (n=48) bulunduğu ve katılımcıların yaş aralıkları ile ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı (p>0,05).

Tablo 8: Katılımcıların Eğitim Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması n=159

	Eğitim Durumu	n (159)	Ort.+SS	F	P
	Okur-Yazar değil	7	18,5±4,4		
	Okur-Yazar	36	17,1±3,2		
	İlkokul	38	15,9±3,7		
Aile	Orta okul	11	18,3±4,2	2,039	0,064
	Lise	38	18,3±5,1		
	Yüksek okul	11	15,4±5,1		
	Lisans ve üstü	18	18,9±4,7		
Arkadaşlar	Okur-Yazar değil	7	18,7±3,5	0,99	0,434
	Okur-Yazar	36	16,4±3,7		

	İlkokul	38	16,5±4,2		
	Orta okul	11	17,5±3,5		
	Lise	38	17,7±4,6		
	Yüksek okul	11	17±5,8		
	Lisans ve üstü	18	18,7±4,4		
<hr/>					
	Okur-Yazar değil	7	17,2±3,1		
	Okur-Yazar	35	16,9±3,2		
	İlkokul	38	16,2±3,6		
Özel Bir İnsan	Orta okul	11	16,6±2,5	0,762	0,601
	Lise	38	17,6±4,7		
	Yüksek okul	11	16,6±4,6		
	Lisans ve üstü	18	18,4±4,9		
<hr/>					
	Okur-Yazar değil	7	54,5±8,5		
	Okur-Yazar	35	50,2±8,9		
	İlkokul	38	48,7±10,3		
ÇBASD Toplam	Orta okul	11	52,5±8,7	1,331	0,247
	Lise	38	53,7±13,7		
	Yüksek okul	11	49,1±15,3		
	Lisans ve üstü	18	56,1±13,3		
<hr/>					
	Okur-Yazar değil	7	21,5±6,3		
	Okur-Yazar	36	27,9±7,4		
	İlkokul	38	31,5±6		
EUÖ Toplam	Orta okul	11	24,4±7,6	2,969	0,009
	Lise	38	26,8±9,1		
	Yüksek okul	11	28,2±12,7		
<hr/>					

	Lisans ve üstü	18	24,3±8,3		
	Okur-Yazar değil	7	3,4±1,3		
	Okur-Yazar	36	3,2±1		
	İlkokul	38	3,3±1,2		
Mutluluk Durumu	Orta okul	11	4±1,1	0,958	0,456
	Lise	38	3,5±1,4		
	Yüksek okul	11	3,2±1		
	Lisans ve üstü	18	3,7±1,4		

Katılımcıların Eğitim Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Karşılaştırılmasına ilişkin bulgular

Katılımcıların Eğitim Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Ait Bulgular Tablo 8 de gösterilmektedir.

Katılımcıların ÇBASD ölçeğinde okur-yazar olmayan annelerin ort+SS puanının 54,5±8,5 olduğu lisansüstü annelerin Ort+SS puanının 56,1±13,3 olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. ($p>0,05$) Fakat Lisansüstü annelerin aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Katılımcıların eğitim durumları ile evlilik uyum ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p<0,05$). Post-Hoc testine göre (Tukey) anlamlı farkın okur yazar olmayan Ort+SS puanı 21,5±6,3 (n=7) katılımcılar ile okuryazar Ort+SS puanı 27,9±7,4 (n= 36), ilkokul Ort+SS puanı 31,5±6 (n= 38) ve yüksek okul Ort+SS puanı 28,2±12,7 (n=18) mezunu katılımcılar arasında olduğu saptandı.

Evlilik uyum ölçeğinden Okuryazar olmayan annelerin aldığı ortalama puanın (21,5±6,3) diğer eğitim grupların ortalama puanlarına göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

Katılımcıların Mutluluk durumu ölçeğinden okur-yazar olmayan annelerin Ort+SS puanı 3,4±1,3 ilkokul mezunu annelerin Ort+SS puanı 3,3±1,2 ve Lisansüstü annelerin Ort+SS puanı 3,7±1,4 olduğu ve eğitim durumu ile mutluluk durumu arasında anlamlı fark saptanmamıştır. ($p>0,05$). Fakat eğitim durumu yüksek olan annelerin aldıkları puanlar daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 9: Katılımcuların Ekonomik Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması

	Ekonomik Durum	N	Ort.+SS	F	P
Aile	İyi	52	17,8±4,7		
	Orta	77	17,4±3,9	1,337	0,266
	Kötü	30	16,2±4,5		
Arkadaşlar	İyi	52	17,9±4,5		
	Orta	77	17,34,2	2,481	0,087
	Kötü	30	15,7±3,8		
Özel Bir İnsan	İyi	52	17,7±4,1		
	Orta	76	17,2±3,9	2,633	0,075
	Kötü	30	15,6±3,4		
ÇBASD Toplam	İyi	52	53,5±12,6		
	Orta	76	51,9±11	2,458	0,089
	Kötü	30	47,7±10,7		
EUÖ Toplam	İyi	52	25,6±9,6		
	Orta	77	28,9±7	2,413	0,093
	Kötü	30	27,9±9		
Mutluluk Durumu	İyi	52	3,6±1,2		
	Orta	77	3,4±1,1	2,432	0,091
	Kötü	30	3±1,4		

Katılımcıların Ekonomik Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanlara Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Katılımcıların ekonomik durumları ile çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği, evlilik uyum ölçeği ve mutluluk durumundan elde ettikleri puanların karşılaştırılmasına ait bulgular Tablo 9 da verilmiştir.

Katılımcıların ÇBASD ölçeğinden ekonomik durumu orta olan ailelerin Ort+SS puanlarının $51,9 \pm 11$ ($n=70$) olduğu Ekonomik düzeyinin kötü olan ailelerin Ort+SS puanlarının $47,7 \pm 10,7$ ($n=30$) bulunmuştur. Evlilik uyum ölçekleri ile katılımcıların ekonomik düzeyi iyi olan ailelerin Ort+SS puanlarının $25,6 \pm 9,6$ ($n=52$) Mutluluk durumu ile ekonomik düzeyi kötü olan ailelerin Ort+SS puanı $3 \pm 1,4$ olarak saptanmıştır.

Katılımcıların ekonomik durumları ile ölçeklerden elde ettikleri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık saptanmadı ($p>0,05$). Fakat ekonomik durumu iyi olan annelerin aldıkları puanlar daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 10: Katılımcıların Çalışma Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması

	Çalışma Durumu	n (159)	Ort.+SS	t	p
Aile	Çalışıyor	44	$18,1 \pm 4,7$	1,274	0,205
	Ev hanımı	115	$17,1 \pm 4,2$		
Arkadaşlar	Çalışıyor	44	$18,2 \pm 4,6$	1,901	0,059
	Ev hanımı	115	$16,8 \pm 4,1$		
Özel Bir İnsan	Çalışıyor	44	$18 \pm 3,93$	1,857	0,065
	Ev hanımı	115	$16,7 \pm 3,9$		
ÇBASD Toplam	Çalışıyor	44	$54,4 \pm 12,3$	1,866	0,064

	Ev hanımı	115	50,5±11,2		
EUÖ Toplam	Çalışıyor	44	25,1±10,5	-1,971	0,053
	Ev hanımı	115	28,5±7,2		
Mutluluk Durumu	Çalışıyor	44	3,6±1,3	1,333	0,185
	Ev hanımı	115	3,4±1,2		

Katılımcıların Çalışma Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması Tablo 10 da verilmiştir.

Çalışan annelerin ÇBASD ölçeği ile Ort+SS puanı 54,4±12,3(n=44), ev hanımı annelerin Ort+SS puanı 50,5±11,2 (n=115) olarak bulunmuştur. Evlilik uyum ölçeği ile ev hanımı annelerin Ort+SS puanı 28,5±7,2, Çalışan annelerin mutluluk durumu ile Ort+SS puanı 3,6±1,3 bulunmuştur.

Katılımcıların çalışma durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı. ($p>0,05$).Fakat çalışan annelerin daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir.

Tablo 11: Katılımcıların Evlilik Süreleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması

	Evlilik Süresi	n (159)	Ort.+SS	F	p
Aile	1-5 yıl arası	26	17,9±4,9	0,367	0,694
	6-15 yıl arası	82	17,1±4,8		
	16 yıl ve üstü	51	17,4±3,1		
Arkadaşlar	1-5 yıl arası	26	18,1±5,1	0,696	0,5
	6-15 yıl arası	82	16,9±4,6		

	16 yıl ve üstü	51	17,3±3,2		
	1-5 yıl arası	26	18,3±4,2		
Özel Bir İnsan	6-15 yıl arası	82	16,6±4,1	1,762	0,175
	16 yıl ve üstü	50	17,1±3,5		
	1-5 yıl arası	26	54,3±13,5		
ÇBASD Toplam	6-15 yıl arası	82	50,7±12,7	0,964	0,384
	16 yıl ve üstü	51	51,7±8,3		
	1-5 yıl arası	26	27±7,6		
EUÖ Toplam	6-15 yıl arası	82	27,5±8,8	0,144	0,866
	16 yıl ve üstü	51	28,1±8,1		
	1-5 yıl arası	26	3,7±1		
Mutluluk Durumu	6-15 yıl arası	82	3,4±1,2	0,637	0,53
	16 yıl ve üstü	51	3,3±1,3		

Katılımcıların Evlilik Süreleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Katılımcıların Evlilik Süreleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular Tablo 11 da verilmiştir.

Katılımcıların evlilik süreleri ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği ile evlilik süresi 1-5 yıl arası olan katılımcıların ortalama puanları 54,3±13,5 (n=26), 16 yıl ve üstü olanların ortalama puanları 51,7±8,3 (n=51). Evlilik uyum ölçeği ve evlilik süresi 1-5 yıl arası olanların ortalama puanları (27±7,6), Mutluluk durumu ve evlilik süresi 6-15 yıl olanların ortalama puanları 3,4±1,2 (n=82), ölçekler ve evlilik süreleri arasında istatistiksel olarak önemli derecede anlamlı bir fark saptanmadı (p>0,05).

Tablo 12: Ailede Yaşayan Kişi Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması

	Ailede yaşayan kişi sayısı	n (159)	Ort.+SS	t	p
Aile	2-4 kişi arası	137	17,5±4,4	1,384	0,168
	5 ve üstü	22	16,2±3,6		
Arkadaşlar	2-4 kişi arası	137	17,4±4,4	2,153	0,038
	5 ve üstü	22	15,8±3,1		
Özel Bir İnsan	2-4 kişi arası	136	17,1±4,1	0,622	0,535
	5 ve üstü	22	16,6±3,2		
ÇBASD Toplam	2-4 kişi arası	136	52,1±11,9	1,615	0,116
	5 ve üstü	22	48,6±9,1		
EUÖ Toplam	2-4 kişi arası	137	27,6±8,5	-1,048	0,962
	5 ve üstü	22	27,7±7,8		
Mutluluk Durumu	2-4 kişi arası	137	3,4±1,1	0,182	0,856
	5 ve üstü	22	3,4±1,5		

Ailede Yaşayan Kişi Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Ailede Yaşayan Kişi Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular Tablo 12 de verilmiştir.

Katılımcıların ÇBASD ölçeğinin arkadaş alt boyutuna göre ailede yaşayan kişi sayısı 2-4 olan grubun ortalama puanı 17,4±4,4 (n=137) ailede yaşayan kişi sayısı 5 ve üstü olan grubun ortalama 15,8±3,1 (n=22) puanından anlamlı derecede yüksek bulundu.

Ailede yaşayan kişi sayısı ile arkadaşlar alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p < 0,05$).

Katılımcıların evlilik uyum ölçeği ve mutluluk durum ölçeği arasında ailede yaşayan kişi sayısı ile anlamlı derecede istatistiksel bir fark saptanamamıştır. ($p > 0,05$)

Tablo 13: Katılımcıların Destek alma Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)

	Destek Durumu	Alma n (159)	Ort.+SS	F	P
Aile	Evet	88	17,1±4,4	3,709	0,027
	Hayır	30	19,2±5		
	Bazen	41	16,5±3,4		
Arkadaşlar	Evet	88	17,1±4,4	1,783	0,172
	Hayır	30	18,4±4,8		
	Bazen	41	16,5±3,3		
Özel Bir İnsan	Evet	87	16,9±3,9	2,749	0,067
	Hayır	30	18,5±4,6		
	Bazen	41	16,4±3,3		
ÇBASD Toplam	Evet	87	51,1±11,8	3,231	0,042
	Hayır	30	56,2±13,6		
	Bazen	41	49,4±8,8		
EUÖ Toplam	Evet	88	27,3±8,6	0,177	0,838
	Hayır	30	27,5±8,5		
	Bazen	41	28,3±7,9		
Mutluluk Durumu	Evet	88	3,5±1,2	1,090	0,339
	Hayır	30	3,4±1,4		

Katılımcıların Destek alma Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Katılımcıların Destek alma Durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması Tablo 13 de verilmiştir.

Katılımcıların destek alma durumları ile aile alt boyutu ve ÇBASD ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p<0,05$). Post-Hoc testine (Tukey) göre anlamlı farkların hem aile alt boyutunda hem de ÇBASD ölçeğinin de hayır diyenler ile bazen diyenler arasında olduğu saptandı. Aile alt boyutunda hayır diyenlerin ortalama (19,2±5) puanı, evet (17,1±4,4) ve bazen (16,5±3,3) diyen grupların ortalama puanlarından anlamlı derecede yüksek bulundu. ÇBASD’de hayır diyenlerin ortalama (56,2±13,6) puanı, evet (51,1±11,8) ve bazen (49,4±8,8) diyen grupların ortalama puanlarından anlamlı derecede yüksek bulundu.

Tablo 14: Çocuk Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)

	Çocuk Sayısı	n (159)	Ort.+SS	F	p
Aile	1	39	17,7±5,9	0,629	0,535
	2	59	17,6±3,7		
	3 ve üzeri	61	16,8±3,8		
Arkadaşlar	1	39	17,8±5,6	0,505	0,604
	2	59	17,1±4,1		
	3 ve üzeri	61	16,9±3,4		
Özel Bir İnsan	1	39	17,7±5,1	0,786	0,457
	2	59	16,9±3,3		
	3 ve üzeri	61	16,8±3,6		

ÇBASD Toplam	1	39	53,3±16,1	0,641	0,528
	2	59	51,5±10		
	3 ve üzeri	61	50,6±9,5		
EUÖ Toplam	1	39	26±9,5	1,378	0,255
	2	59	28,8±7,7		
	3 ve üzeri	61	27,4±8,2		
Mutluluk Durumu	1	39	3,6±1,3	1,287	0,279
	2	59	3,4±1,07		
	3 ve üzeri	61	3,3±1,2		

Çocuk Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri Puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Çocuk Sayısı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması Tablo 14 de verilmiştir.

Katılımcıların ÇBASD Ölçeğinde 1 çocuğa sahip annelerin ortalama puanları (53,3±16,1) 3 ve üzeri çocuğa sahip annelerin ortalama puanları (50,6±9,5) ÇBASD Ölçeği ile çocuk sayısı arasında anlamlı fark saptanamamıştır. İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte 1 çocuğa sahip olan annelerin puanlarının yüksek olduğu gözlemlendi. Çocuk sayısı ile evlilik uyum ölçeği ve mutluluk durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>0,05$).

Tablo 15: Eşiyle Evlenme Şekli ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)

	Eşiyle evlenme şekli	n (159)	Ort.+SS	F	P
Aile	Anlaşarak, ailemizin iznini alarak	42	18,1±5,5	2,347	0,057

		Anlaşp ailelerden izin almadık	47	17,3±3,8		
		Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı	44	18,1±3,7		
		Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı	11	15,3±2,3		
		Kaçarak evlendik	15	15±4,3		
		Anlaşarak, ailemizin iznini alarak	42	18,2±4,9		
		Anlaşp ailelerden izin almadık	47	17±3,6		
Arkadaşlar		Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı	44	18,3±4,1	4,378	0,002
		Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı	11	15,3±3,5		
		Kaçarak evlendik	15	13,8±3,4		
		Anlaşarak, ailemizin iznini alarak	42	17,9±4,8		
		Anlaşp ailelerden izin almadık	47	17,5±3,9		
Özel İnsan	Bir	Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı	43	17,1±3,2	3,091	0,018
		Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı	11	15,4±2,9		
		Kaçarak evlendik	15	14,3±2,9		
		Anlaşarak, ailemizin iznini alarak	42	54,3±14,4		
ÇBASD Toplam		Anlaşp ailelerden izin almadık	47	51,8±10,3	3,551	0,008

	Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı	43	53,2±9,8		
	Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı	11	46,1±7,9		
	Kaçarak evlendik	15	43,2±9,5		
	Anlaşarak, ailemizin iznini alarak	42	24,9±9,3		
	Anlaşıp ailelerden izin almadık	47	30,2±6,9		
EUÖ Toplam	Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı	44	25,1±8,6	5,072	0,001
	Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı	11	32,7±4,1		
	Kaçarak evlendik	15	30,4±7,1		
	Anlaşarak, ailemizin iznini alarak	42	3,7±1,2		
	Anlaşıp ailelerden izin almadık	47	3,5±1,1		
Mutluluk Durumu	Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı	44	3,5±1,1	3,048	0,019
	Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı	11	3±1		
	Kaçarak evlendik	15	2,6±1,2		

Eşyle Evlenme Şekli ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulgular

Eşyle Evlenme Şekli Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların karşılaştırılmasına Ait Bulgular Tablo 15 de verilmiştir.

Katılımcıların evlenme şekilleri ile arkadaşlar alt boyutu, özel bir insan alt boyutu, ÇBASD ölçeği, evlilik uyum ölçeği ve mutluluk durumu arasında istatistiksel olarak

anlamli fark saptandi ($p < 0,05$). Post-Hoc testine (Tukey) göre anlamli farklarin arkadaslar alt boyutunda kaçarak evlendik diyenler ile diğer evlenme Şekilleri arasinda; özel bir insan alt boyutunda kaçarak evlendik diyenler ile diğer evlenme Şekilleri arasinda; BASD toplamında yine kaçarak evlenenler ile diğer evlenme Şekilleri arasinda; EU toplamında anlaşarak, ailenin iznini alarak evlenenler ile diğer evlilik Şekilleri arasinda; Mutluluk durumu ölçeğinde ise kaçarak evlenenler ile diğer evlenme Şekli grupları arasinda olduğu saptandı.

Arkadaslar alt boyutunda kaçarak evlendik diyenlerin ortalama ($13,8 \pm 3,4$) puanı diğer evlenme Şekillerinin ortalama puanlarından anlamli derecede düşük bulunmuştur.

Özel bir insan alt boyutunda kaçarak evlendik diyenlerin ortalama ($14,3 \pm 2,9$) puanı diğer evlenme Şekillerinin ortalama puanlarından anlamli derecede düşük bulunmuştur.

BASD toplam puanında kaçarak evlendik diyenlerin ortalama ($43,2 \pm 9,5$) puanı diğer evlenme Şekillerinin ortalama puanlarından anlamli derecede düşük bulunmuştur.

EU toplam puanında Anlaşarak, ailemizin iznini alarak diyenlerin ortalama ($43,2 \pm 9,5$) puanı ve Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı diyenlerin ortalama ($25,1 \pm 8,6$) puanı diğer evlenme Şekillerinin ortalama puanlarından anlamli derecede düşük bulunmuştur.

Mutluluk durumu karşılaştırmasında kaçarak evlendik diyenlerin ortalama ($2,6 \pm 1,2$) puanı diğer evlenme Şekillerinin ortalama puanlarından anlamli derecede düşük bulunmuştur.

Tablo 16: Birden Fazla Engelli ocuk Sahibi Olma Durumu ile çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek leği, Evlilik uyum leği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)

	Birden fazla engelli ocuk sahibi olma durumu	n (159)	Ort.+SS	T	p
Aile	Evet	31	18,2±3,7	1,341	0,186
	Hayır	128	17,2±4,5		
Arkadaslar	Evet	31	17±4	-0,314	0,754

	Hayır		128	17,3±4,4		
Özel İnsan	Bir Evet		31	17,5±3,9	0,725	0,469
	Hayır		128	16,9±4		
ÇBASD Toplam	Evet		31	52,8±10,5	0,617	0,538
	Hayır		128	51,3±11,9		
EUÖ Toplam	Evet		31	24,9±8,5	-1,997	0,068
	Hayır		128	28,3±8,2		
Mutluluk Durumu	Evet		31	3,4±1,5	-1,006	0,996
	Hayır		128	3,4±1,1		

Birden Fazla Engelli Çocuk Sahibi Olma Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulgular

Birden Fazla Engelli Çocuk Sahibi Olma Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular Tablo 16 de verilmiştir.

Katılımcıların evlilik uyum ölçeğinde birden fazla engelli çocuğa sahibi olan annelerin ortalama puanı 24,9±8,5 (n=31) ile hayır diyen annelerin ortalama puanları 28,3±8,2 (n=128) arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte birden fazla engelli çocuğa sahip olan annelerin olmayan annelere göre evlilik uyum ölçeği puanları daha düşük bulunmuştur.

Birden fazla engelli çocuk sahibi olma durumu ile ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>0,05$).

Tablo 17: Kaçınıcı Çocuğun Zihinsel Engelli Olduğu Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)

Kaçınıcı Çocuğun Zihinsel Engelli Olduğu Durumu		n (159)	Ort.+SS	F	p
Aile	1	71	17,2±4,7	0,178	0,911
	2	60	17,6±4		
	3	18	17±4,1		
	4	10	17,7±4,8		
Arkadaşlar	1	71	17,3±4,5	0,172	0,916
	2	60	17±3,9		
	3	18	17,1±4,3		
	4	10	18±5		
Özel Bir İnsan	1	70	17,1±4	0,118	0,949
	2	60	17,2±3,5		
	3	18	16,6±4,7		
	4	10	16,9±5,5		
ÇBASD Toplam	1	70	51,5±12,4	0,073	0,975
	2	60	51,9±10,2		
	3	18	50,7±12		
	4	10	52,6±14,6		
EUÖ Toplam	1	71	27,1±8,2	1,39	0,248
	2	60	29,1±8,1		
	3	18	24,8±9		
	4	10	27,1±9,5		
Mutluluk Durumu	1	71	3,5±1,1	0,068	0,977
	2	60	3,4±1,1		
	3	18	3,4±1,7		

Kaçıncı Çocuğun Zihinsel Engelli Olduğu Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Kaçıncı Çocuğun Zihinsel Engelli Olduğu Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulgular Tablo 17 de verilmiştir.

Kaçıncı çocuğun zihinsel engelli olduğu durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumu ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>0,05$).

Tablo 18: Zihinsel Engelli Çocuğun Yaş Aralığı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bilgilerin Karşılaştırılması (n=159)

	Zihinsel Engelli Çocuğun Yaş Aralığı	n (159)	Ort.+SS	F	P
Aile	1-5 yaş arası	66	17,8±5,1	0,794	0,454
	6-10 yaş arası	49	16,8±4,4		
	11 yaş ve üzeri	44	17,2±2,9		
Arkadaşlar	1-5 yaş arası	66	17,2±5	0,004	0,996
	6-10 yaş arası	49	17,3±4,1		
	11 yaş ve üzeri	44	17,2±3,1		
Özel Bir İnsan	1-5 yaş arası	66	17,4±4,6	0,842	0,433
	6-10 yaş arası	49	16,5±3,8		
	11 yaş ve üzeri	44	17,2±2,8		
ÇBASD Toplam	1-5 yaş arası	66	52,6±14,1	0,408	0,666
	6-10 yaş arası	49	50,6±11,1		
	11 yaş ve üzeri	44	51,3±7,5		

	1-5 yaş arası	66	26,9±8,6		
EUÖ Toplam	6-10 yaş arası	49	28,4±8,6	0,463	0,63
	11 yaş ve üzeri	44	27,8±7,9		
Mutluluk Durumu	1-5 yaş arası	66	3,5±1,3		
	6-10 yaş arası	49	3,2±1,1	1,256	0,288
	11 yaş ve üzeri	44	3,6±1,2		

Zihinsel Engelli Çocuğun Yaş Aralığı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların karşılaştırılmasına Ait Bulgular;

Zihinsel Engelli Çocuğun Yaş Aralığı ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bilgilerin Karşılaştırılması Tablo 18 de verilmiştir.

Zihinsel engelli çocuğun 1-5 yaş arası çocukların (n=66) olarak saptanmıştır. Çocuğun yaş aralığı ile ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı (p>0,05).

Tablo 19: Çocuğun Bakımını Yapan Kişilerle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması (n=159)

	Çocuğun Bakımını Yapan Kişi	n (159)	ORT.+SS	F	P
Aile	Anne	86	16,7±4,1		
	Ağabey-abla	8	16,6±2,2	2,601	0,054
	Baba	10	16,7±4,1		
	Berberer	55	18,7±4,8		
Arkadaşlar	Anne	86	16,4±4,2		
	Ağabey-abla	8	16,2±1,8	4,298	0,006
	Baba	10	16,5±2,3		
	Berberer	55	18,9±4,6		

Özel İnsan	Bir	Anne	86	16,2±3,6	4,4	0,005
		Ağabey-abla	8	17,7±1,7		
		Baba	10	16,5±2,8		
		Berberer	55	18,5±4,5		
ÇBASD Toplam		Anne	86	49,2±10,7	4,083	0,008
		Ağabey-abla	8	50,6±4,3		
		Baba	10	49,7±8,2		
		Berberer	55	56±13,1		
EUÖ Toplam		Anne	86	28±7,5	0,968	0,409
		Ağabey-abla	8	29,7±7,5		
		Baba	10	29,9±7,2		
		Berberer	55	26,2±9,9		
Mutluluk Durumu		Anne	86	3,3±1,1	1,748	0,159
		Ağabey-abla	8	3,6±0,9		
		Baba	10	3,1±0,9		
		Berberer	55	3,7±1,4		

Çocuğun Bakımını Yapan Kişilerle Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular;

Çocuğun bakımını yapan kişilerle çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği, evlilik uyum ölçeği ve mutluluk durumundan elde ettikleri puanların karşılaştırılmasına ait bulgular Tablo 19 da verilmiştir.

Çocuğun bakımını yapan kişi ile arkadaşlar alt boyutu, özel bir insan alt boyutu ve ÇBASD arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p < 0,05$). Post-Hoc testine (Tukey) göre anlamlı farkların her iki alt boyut ve ÇBASD'de beraber diyenlerin

ortalama puanları $56 \pm 13,1$ ($n=51$) ile diğer gruplar (Anne, Ağabey-Abla, Baba) arasında olduğu saptanmıştır.

Arkadaşlar alt boyutunda zihinsel engelli çocuğa beraber bakım veriyoruz diyenlerin ortalama puanı $18,9 \pm 4,6$ ($n=55$). Anne bakım veren (ortalama puanı $16,4 \pm 4,2$) ($n=56$) ve Baba bakım veren ($16,5 \pm 2,3$) ($n=10$), abla-ağabey (ortalama $16,2 \pm 1,8$) ($n=8$) sahip olduğu ortalama puanlardan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Özel bir insan alt boyutunda beraber diyenlerin ortalama puanı $18,5 \pm 4,5$ ($n=55$) diğer bakım yapan kişilerin (Anne, Ağabey-Abla, Baba) ortalama puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

ÇBASD ölçeğinden alınan puanların toplamında beraber diyenlerin ortalama ($56 \pm 13,1$) puanı diğer bakım yapan kişilerin (Anne, Ağabey-Abla, Baba) ortalama puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Tablo 20: Zihinsel Engellilik Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması ($n=159$)

		Zihinsel Engellilik Düzeyi	n (159)	Ort.+SS	F	P
Aile		Hafif	15	$19,6 \pm 3,6$		
		Orta	49	$19,2 \pm 4,1$	12,434	0,001
		Ağır	95	$16 \pm 4,1$		
Arkadaşlar		Hafif	15	$19,3 \pm 3,8$		
		Orta	49	$18,4 \pm 4,3$	6,439	0,002
		Ağır	95	$16,3 \pm 4,1$		
Özel Bir İnsan		Hafif	15	$18,1 \pm 4,3$		
		Orta	48	$18,9 \pm 3,7$	9,862	0,001
		Ağır	95	$16 \pm 3,6$		
		Hafif	15	$57 \pm 10,6$	10,666	0,001

ÇBASD	Orta	48	56,4±10,9		
Toplam	Ağır	95	48,3±11,1		
	Hafif	15	24,8±10,1		
EUÖ Toplam	Orta	49	26,1±8,7	2,694	0,071
	Ağır	95	28,9±7,8		
	Hafif	15	4,4±1,4		
Mutluluk Durumu	Orta	49	3,7±1,3	9,233	0,001
	Ağır	95	3,2±1		

Zihinsel Engellilik Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanların Karşılaştırılmasına Ait Bulgular;

Zihinsel Engellilik Durumu ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumundan Elde Ettikleri puanlara Ait Bulguların Karşılaştırılması Tablo 20 de verilmiştir.

Zihinsel engellilik durumu ile aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu, ÇBASD ölçeği ve mutluluk durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p<0,05$). Post-Hoc testine (Tukey) göre anlamlı farkların tümünde ağır zihinsel engelli faktörü ile hafif ve orta zihinsel engelli faktörleri arasında olduğu saptandı.

Aile alt boyutunda ağır engelli olanların ortalama ($16±4,1$) puanı diğer engellik düzeylerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

Arkadaşlar alt boyutunda ağır engelli olanların ortalama ($16,3±4,1$) puanı ($n=95$) Hafif ve Orta engellik düzeylerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

Özel bir insan alt boyutunda ağır engelli olanların ortalama ($16±3,6$) puanı diğer engellik düzeylerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

ÇBASD toplamında ağır engelli olanların ortalama ($48,3±11,1$) puanı diğer engellik düzeylerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

Mutluluk durumunda ağır engelli olanların ortalama (3,2±1) puanı diğer engellik düzeylerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

Tablo 21: Katılımcıların Evlilik ile İlgili Verdikleri Yanıtlara ait Bulgular

Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle	n (159)	%
Erkeğin susması ile sonuçlanır	20	12,6
Kadının susması ile sonuçlanır	75	47,2
Karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır	64	40,3
Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız		
Hepsini	34	21,4
Bazılarını	99	62,3
Çok azını	20	12,6
Hiçbirini	6	3,8
Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?		
Dışarda bir şeyler yapmayı	75	47,2
Evde oturmayı	84	52,8
Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz oldu mu?		
Sık sık	22	13,8
Arada sırada	90	56,6
Çok seyrek	27	17,0
Hiçbir zaman	20	12,6
Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz		
Aynı kişiyle evlenirdim	75	47,2
Farklı kişiyle evlenirdim	46	28,9
Hiç evlenmezdim	38	23,9
Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?		

Hemen hemen Hiçbir zaman	18	11,3
Nadiren	57	35,8
Çoğu zaman	61	38,4
Her konuda	23	14,5

Katılımcıların Evlilik ile İlgili Verdikleri Yanıtlara ait Bulgular Tablo 21 de verilmiştir.

Katılımcıların ortaya çıkan uyumsuzlukların %47,2'sinin (n=75) kadının susmasıyla, 12,6'sının erkeğin susmasıyla (n=21) sonuçlandığı saptanmıştır. Ev dışı etkinliklerin bazılarını %62,3'ü (n=99) eşleriyle yaptığı, ev dışı etkinliklerinin hiçbirini eşiyile yapmayan 3,8'ini(n=6) oluşturmaktadır. Boş zamanlarda genellikle %52,8'i (n=84) evde oturmayı tercih ettikleri, hiç evlenmemiş olmayı sık sık düşünenlerin %56,6 (n=90) çoğunlukta olduğu; aynı kişiyle evlenirdim diyenlerin (%47,2) çoğunlukta olduğu ve eşine güven durumunun çoğu zaman %38,4'ü hemen hemen hiçbir zaman diyenlerin %11,3(n=18) olduğu saptandı.

Tablo 22: Ölçekler ve Alt Boyutlar Arasındaki Korelasyon Analizi

	Mutluluk Durumu	Aile	Arkadaşlar	Özel Bir İnsan	ÇBASD Toplam	EUÖ Toplam
Mutluluk Durumu	Korelasyon 1 P					
Aile	Korelasyon ,404** P ,000	1				
Arkadaşlar	Korelasyon ,406** P ,000	,766**	1			
Özel Bir İnsan	Korelasyon ,426** P ,000	,819**	,725**	1		

ÇBASD	Korelasyon	,457**	,938**	,904**	,917**	1
Toplam	P	,000	,000	,000	,000	
EUÖ Toplam	Korelasyon	-,290**	-,509**	-,466**	-,485**	-,531**
	P	,000	,000	,000	,000	,000

**p<0,001

Ölçekler ve alt boyutlar arasında yapılan korelasyon analizinde;

Mutluluk durumu ile ÇBASD ve alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde; evlilik uyumu ile negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptandı ($p<0,05$). Bu analiz sonucunda mutluluk durumu arttıkça ÇBASD ve alt boyutlarının da arttığı fakat evlilik uyumunda ise tam tersine mutluluk durumu arttıkça evlilik uyumunda azalma olduğu tespit edilmiştir.

ÇBASD ile alt boyutları arasında pozitif yönde ve güçlü düzeyde; evlilik uyumu ile negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki saptandı ($p<0,05$). Bu analiz sonucunda ÇBASD arttıkça alt boyutlarda da artış olduğu fakat evlilik uyumunda tam tersine ÇBASD arttıkça evlilik uyumunda azalma olduğu tespit edilmiştir.

EUÖ ile ÇBASDÖ alt boyutları arasında negatif yönde ve orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p<0,05$). Bu analiz sonucunda ise EUÖ arttıkça ÇBASDÖ ve alt boyutlarında azalma olduğu tespit edilmiştir.

Analiz Metodu: Veriler SPSS 17.0 programı ile analiz edilmiştir. Hangi analiz yönteminin uygulanacağını tespit etmek amacıyla normallik testi (Kolmogorov-Smirnov) yapılmıştır. Verilerin normal dağıldığı görülmüş ve parametrik testler uygulanmıştır. Tanımlayıcı veriler için sayı ve yüzde; ölçekler için ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler; tanımlayıcı özellikler ile ölçeklerin karşılaştırılmasında ikili gruplar için bağımsız gruplar t testi, ikiden fazla gruplar için tek yönlü ANOVA testi, farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını anlamak amacıyla Tukey testi ve son olarak ölçekler arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini belirlemek için Korelasyon analizi yapılmıştır.

Ölçeklere yönelik olarak güvenilirlik analizi (Chronbach's Alpha) yapılmıştır.
Sonuçlar sırasıyla;

ÇBASD ölçeği için 0,917,

Aile alt boyutu için 0,847,

Arkadaşlar alt boyutu için 0,803,

Özel bir insan alt boyutu için 0,717,

Evlilik uyum ölçeği için 0,915'tir.

7. TARTIŞMA

Engelli çocuğa sahip olan ailelerin genel tutum ve davranışlarının her ailede farklılık göstermesi aileye özgü aile içi dinamiklerinden yola çıkarak açıklanabilir. Bu özgünlük ailenin varoluşsal dinamikleri ve stresle başa çıkma çabaları ve yolları ile ilişkilidir. (83)

Engelli çocuğa sahip olacağını öğrenmek ebeveynlerin yaşadıkları stres ve duygusal dalgalanmalar aile içi ilişkilerinde ve sosyal çevrelerinde bozulmalara neden olabilmektedir. (80)

Bu araştırmada zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin bu durum kaynaklı evlilik uyumları ve sosyal destek algılarını etkileyen faktörler ve bunlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmamızın bu bölümünde yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular yapılan benzer araştırmalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu araştırma ile açığa çıkan bulgularda, katılımcıların en çok %45,3'inin 31-40 yaş arası (n=72) olduğu saptanmıştır. Arslantürk'ün yaptığı çalışmada araştırmaya katılanlardan 26-30 yaş grubundaki annelerin fazla olduğu saptanmıştır. Yapılan çalışmanın yapıldığı yer ve örneklem grubu değişiklik gösterebilmektedir.

Zihinsel engelli çocuğa sahip olan annelerin yaşları ile ölçekler arası anlamlı ilişki bulunamazken, Özşenol ve diğerleri (2003) yaptıkları çalışmada annelerin yaşı değişkeninin ailenin fonksiyonelliğine hiçbir etkisinin olmadığı sonucunu bulmuşlardır. Araştırma sonucum ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Katılımcıların %23,9'unun çok ilkokul ve lise düzeyinde eğitime sahip oldukları sonucuna varılmıştır. Eğitim durumları ile evlilik uyum ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı ($p<0,05$). Bu anlamlı farkın okuryazar olmayan katılımcılar ile okuryazar, ilkokul ve yüksek okul mezunu katılımcılar arasında olduğu saptandı. (Tablo 7) Karpat ve Girli'nin (2012) çalışmalarında da benzer şekilde Eğitim düzeyine göre mutsuzluk boyutunda bakıldığında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Üniversite mezunu anne-babaların mutsuzluk düzeylerine göre ile ilköğretim mezunu anne-babaların mutsuzluk düzeyleri daha düşük bulunmuştur. Aslanoğlu yaptığı araştırmada, (2004) eğitim düzeyi yüksek olan annelerin aile içi ilişkilerde daha sağlıklı olduğu sonucuna varmıştır. Şener ve Terzioğlu'nun (2002)

yaptıkları araştırma ile de uyumludur. Şener ve Terzioğlu (2002) yaptıkları araştırmada vardıkları sonuca göre de çiftlerin eğitim düzeyinin artması ile evlilik doyumu ve uyumunun da arttığını saptamıştır. Coşkun ve Akkaş'ın (2009) yapmış olduğu araştırmada, annelerin eğitim seviyelerinin artması ile sosyal destek algılarının da yükseldiğini ortaya koymuşlardır. Gönültaş'ın yapmış olduğu araştırmada (2017) engelli bireye sahip ebeveynlerin algıladıkları çok boyutlu sosyal desteğin eğitim düzeyine göre anlamlı ilişki gözlenmektedir. Araştırma sonucu literatürü destekler niteliktedir. Bu durumun bir sebebi ise eğitim düzeyi yüksek anne babaların çocuklarının sorunları ile alakalı daha çok araştırma yapma bilgi edinme durumlarının ilköğretim mezunu olan ailelere nazaran daha fazla olması ve destek alma hizmetlerden yararlanma konusunda daha aktif olmaları olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların gelir düzeyleri ile EUÖ ve ÇBASD ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı. (Tablo 8) Top'un yaptığı çalışmada (2008), gelir düzeyine göre ailelerin yaşadığı duygusal durumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Karpat ve Girli'nin (2012) çalışmalarında ebeveynlerin de gelir durumuna göre yas tepkilerinin değişmediği belirlenmiştir. İki çalışmanın da sonucuyla tutarlılık göstermektedir. Fakat düşük sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin, daha fazla stres yaşadıklarına dair çalışma sonuçları da mevcuttur. Coşkun ve Akkaş (2009) ise annelerin eğitim ve gelir düzeyi arttıkça kaygı düzeylerinin azaldığını, sosyal destek algılarının arttığını belirtmektedirler. Lu vd., (2015), düşük gelire sahip ailelerin yaşam memnuniyeti üzerine olumsuz etkiye sahip olduğunu, yüksek gelirin ebeveynlerin uyumuna katkıda bulunduğunu, ailenin günlük yaşamına destek olduğu sonucunu varmıştır. Şener ve Terzioğlu (2002) yaptıkları araştırmada, ailenin gelir düzeylerinin yüksek olması ile evlilik uyumunun da arttığı sonucuna varmışlardır. Literatürdeki farklı sonuçlara ulaşılmış olma sebepleri bu tür çalışmalarda örneklem gruplarının boyutları ve hangi bölgelerde uygulandığına göre de sonuçlarda değişiklik gözlenebilmektedir. Daha büyük alanı ve kişiyi kapsayan örneklem gruplarıyla yapılan çalışmalar farklı gelir düzeyindeki ailelerin yaşadıklarını daha iyi anlamamızı sağlayabilir.

Katılımcıların çoğunluğunu ev hanımı annelerin oluşturduğunu (n.=115) çalışan anne sayısının daha az olduğu (n=44) saptanmıştır. (Tablo 9) Katılımcıların çalışma

durumları ile Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeği, Evlilik uyum ölçeği ve Mutluluk durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı. ($p>0,05$). Hoffman (1988)'a göre, annenin çalışıyor olması, benlik saygısını pozitif olarak etkilediği gibi annenin farklı ortamlarda bulunarak sosyal çevre oluşturduğu için gündelik sorumluluklarından ve çocuğun bakımından boğulmasını engeller.

Evlilik süresi ile ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>0,05$). (Tablo 10) Özbey'in (2012) yapmış olduğu çalışmada ise evlilik süresi ile anlamlı ilişki bulunamamıştır. Araştırmalarımız arasında uyum gözlenmiştir. Literatürdeki bir başka çalışmada ise Ende İnce ve Güdücü Tüfekçi'nin (2015) yapmış oldukları araştırmada 6-10 yıldır evli olan (%19,5) ebeveynlerin evlilik uyumunun daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu araştırmalar ışığında çalışmalardan farklı sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Araştırmamız ile uyumlu destekleyen sonuçların yanında uyumsuz sonuçlara da rastlamak mümkündür.

Ailede yaşayan kişi sayısı ile arkadaşlar alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı. ($p<0,05$) (Tablo 11) Spanier ve Lewis (1980), kadınların evde yaşayan aile üyelerinin sayısı ve sosyo-ekonomik faktörlerin evlilik uyumunu belirlediğini ifade etmiştir. Çan Aslan'ın (2010) yapmış olduğu çalışmada zihinsel engelli çocuğu olan anne ve babaların stresle başa çıkma tarzlarının ailedeki birey sayısına göre incelendiğinde çekirdek ailedeki ebeveynlerin stresle başa çıkmada aktif kişisel mekanizmalar geliştirdiklerini ancak geniş ailedeki annelerin stresle başa çıkmada destek almayı istedikleri görülmüştür. Gülşen ve Özer (2009) araştırmalarında çekirdek ailede yaşayanların stresle başa çıkmada, kişisel özgüvenli yaklaşımları daha fazla olduğu bulgusuna varılmıştır. Literatürdeki çalışmalar ile sonucumuz uyumluluk göstermiştir. Çekirdek ailede yaşayan bireylerin birbirleri ile olan iletişimlerinin daha kuvvetli olduğu sosyal desteklerden daha iyi yararlandıkları ve bu sayede birbirlerini anlayarak kolay çözüm yolları ürettiklerinden kaynaklı bu sonuca varmış olabiliriz.

Katılımcıların destek alma durumları ile aile alt boyutu ve ÇBASD ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı. ($p<0,05$) (Tablo 12) McConnell ve Savage (2014), ebeveynlerin sosyal destek algılarının yüksek olduğu ve maddi sorunlar yaşamadıkları sürece engelli çocuklarının engel düzeyleri yüksek ve sorumlulukları

fazla olsa bile aile yaşamındaki evlilik uyumlarının daha yüksek olduğunu bildirmiştir. Ekas.,Whitman ve Lickenbrock' un (2010), yaptığı araştırmada ebeveynin arkadaşından, eşinden ve aile üyelerinden algıladığı sosyal desteğin onun yaşam doyumunu ve psikolojik durumunu olumlu etkilediğini bildirmiştir.

Çocuk sayısı ile EUÖ ve ÇBASDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı (Tablo 13) ($p>0,05$). Arslantürk'ün çalışmasında (2009) çocuk sayısı yüksek olan anne gruplarının düşük olan annelere göre araştırma sonucunda daha yüksek ortalamalar aldıkları, yani aile fonksiyonelliğinin daha kötü olduğu bulunmuştur. Aytekin (2005) ve Görgü'nün (2005) yapmış oldukları çalışmalarda da iki çocuk sahibi olan annelerin tek çocuğu olan annelere göre algılanan aile desteğinin daha fazla olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Literatürde yer alan bu çalışmalar ile sonucumuz uyumlu değildir.

Katılımcıların evlenme şekilleri ile arkadaşlar alt boyutu, özel bir insan alt boyutu, ÇBASD ölçeği, evlilik uyum ölçeği ve mutluluk durumu arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. ($p<0,05$) (Tablo 14).Bu anlamlı ilişki kaçarak evlenen annelerin diğer evlenme şekillerini seçen annelerden mutluluk düzeyinin daha düşük olduğu algıladıkları sosyal desteğin daha az olduğu yönünde bulunmuştur. Ende İnce ve Güdücü Tüfekçi'nin (2015) çalışmasında Evlenme biçiminin evlilik uyumunu etkilemediği bulunmuştur. Demiray'ın (2006) evlenme biçiminin eşlerin evlilik uyumunu etkilemediğini saptamıştır. Bu araştırmalarla uyumlu sonuca varılamamıştır. Bu tarz farklı sonuçlara varılma sebepleri arasında çalışma gruplarının örneklem büyüklüğü ve sosyoekonomik düzeyi farklı olan gruplar üzerinde yapılması kaynaklı olabilir.

Araştırmamda Çocuğun bakımını yapan kişi ile kaçınıcı çocuğun zihinsel engelli olduğu durumu EUÖ ve ÇBASDÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı ($p>0,05$). (Tablo 15-17-18). Karpac'ın (2011) araştırmasında kaçınıcı çocuk olduğuna ve yas sürecini ölçen HYTL'nin alt ölçekleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürdeki bu çalışma araştırma sonucu ile uyumludur. Deveci ve Ahmetoğlu'nun (2018) yapmış olduğu çalışmalarında ise engelli çocukla ilgili bakım yükünün ve çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasında birincil olarak annenin sorumluluk aldığı ve annenin ilgilendiği sonucuna varılmıştır.

Zihinsel engellilik durumu ile aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu, ÇBASD ölçeği ve mutluluk durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptandı. (Tablo 19) .(p<0,05) Anlamlı farkların tümünde ağır zihinsel engelli faktörü ile hafif ve orta zihinsel engelli faktörleri arasında olduğu saptandı. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere ağır zihinsel engelli çocuğa sahip olan annelerin bakım yüklerinin daha çok olması kaynaklı mutluluk durumu ve algıladıkları sosyal desteğin diğer annelere nazaran daha düşük olduğu sonuca varılmıştır. Engelhard ve ark., (1988) göre zihinsel engelin derecesi ne kadar fazlaysa bakım sağlayanın sorumluluğu ve yükü de o kadar fazladır. Engel derecesi yükseldikçe, bakım sağlayan kişi dışarıdan ek desteğe daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Bundan dolayı ağır derecede zihinsel engelli çocukların ebeveynlerinin, orta derecede zihinsel engelli çocukların anne-babalarına oranla daha fazla destek ihtiyacı duyduklarını belirtmiştir. Arma'nın (2009) yapmış olduğu araştırmada, hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin ağır düzeyde zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlere göre algıladıkları sosyal destek düzeylerinin daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığı zaman İnci ve Tüfekçi'nin araştırmalarında engelli çocuğu olan ailelerde evlilik uyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Ulaşılan sonuca göre ağır düzey engelli çocuğu olan ebeveynlerin evlilik uyumu daha düşük düzeyde bulunmuştur. (6) Florian ve Findler çalışmalarında serebralpalsi tanısı almış çocuğu olan anneler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin özgüven ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Serebralpalsi tanılı çocuğa sahip annelerin evlilik uyumunun daha düşük olduğunu bulmuşlardır (84). Taş'ın (2019) yapmış olduğu çalışmada ise çalışmamızla uyumsuz olarak, çocuğun engellilik düzeyi ile ebeveynin yaşam kalitesi, bakım yükü ve sosyal desteği arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Literatürdeki bazı çalışmalarla da araştırma sonucumuzun benzerlik gösterdiğini, sonuçlar ışığında, bakıma daha çok ihtiyaç duyan ağır engelli bireylere sahip annelerin evlilik uyumlarının bozulduğunu ve daha düşük olduğunu, çünkü evliliğinde kişisel zamanının çoğunu çocuğuna ayırmak zorunda kalması ve eşi ile yaşadığı iletişim problemleri sorumluluğun artması ile birlikte sosyal hayatın azalması bu sonuca sebep olarak gösterilebilir.

Araştırmamızda mutluluk durumu ile ÇBASDÖ ve alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta düzeyde; evlilik uyumu ile negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki

saptandı. ($p<0,05$) Şentürk ve Saraçoğlu'nun(2013) çalışmalarında Sonuç olarak, engelli çocuğa sahip annelerin aile ve eş ilişkilerinde daha çok sorun hissettikleri, aileden algıladıkları sosyal desteğin daha düşük olduğu, daha yüksek depresyon skorlarına sahip oldukları bulunmuştur. Özbey'in (2012) yapmış olduğu çalışmada Ebeveynlerin algıladıkları sosyal destek arttıkça ve ebeveynlerin evlilik uyumunda da artış saptanmıştır. Girli (2012); yaygın gelişim bozukluğu gösteren çocuklara sahip ebeveynlerin arasındaki bağlılığı ve algılanan sosyal destek düzeyinin eşlerin mutsuzluğuna etki ettiğini bulmuştur. Sosyal desteklerinin zayıf olduğunu düşünen ailelerde psikolojik problemleri daha ve bu yoğun yaşayabilmekte durum çocuklarıyla olan iletişimlerini de olumsuz etkileyebilmektedir.

8. SONUÇ

Zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin evlilik uyumları ve sosyal destek algıları arasındaki ilişkiyi belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Katılımcılar %45,3'inin 31-40 yaş arası ve yaş ortalamalarının $36,64 \pm 7,2$ olduğu saptanmıştır. Eğitim durumu %23,9'unun ilkokul ve lise düzeyinde olduğu bulunmuştur. %48,4'inin ekonomik durumu orta düzeyde ve %72,3'ünün ev hanımı olduğu, evlilik sürelerinin %51,6' sının 6-15 yıl arasında. Ailede yaşayan kişi sayısı %35,2'nin olduğu, katılımcılar arasında çocukların %55,3 'ünün Destek eğitimi aldıkları, çocuk sayısı 3 ve üzeri olanların oranı %38,4 olduğu, evlenirken anlaşılabilir ailelerden izin almayanların oranı ise %29,6 olarak saptanmıştır.

Katılımcıların %80,5'inin başka engelli çocuğu bulunmamaktadır. Annelerin %44,7'sinin ilk çocukları engellidir. Engelli çocuğun genel bakımıyla ilgilenen kişi %54,1'inin anneleri olduğu, zihinsel yetersizlik düzeyinin %59,7'sinin ağır zihinsel engelli olduğu ve zihinsel engelli çocuğun yaş Aralığı %41,5'inin 1-5 yaş arasında olduğu saptanmıştır.

ÇBASDÖ' inde Aile alt boyutunun Ortalama puanı $17,37 \pm 4,37$; arkadaşlar alt boyutunun Ortalama puanı $17,25 \pm 4,31$, özel bir insan alt boyutunun Ortalama puanı $17,08 \pm 3,98$, annelerin ölçeğin toplamında elde ettikleri puanın toplamının Ortalama puanı $51,64 \pm 11,65$ olarak saptanmıştır. Alt boyut puanlarının ve ölçeğin genel puanının ortalamasının hafif üstünde olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların mutluluk durumlarına yönelik yapılan analizde, mutluluk durumu Ortalama puanı $3,45 \pm 1,21$ olarak saptanmıştır. Mutluluk durumu ortalama puanının ölçeğin puan ortalamasının hafif altında yer aldığı saptanmıştır.

Katılımcıların evlilik uyumlarına yönelik kullanılan ölçeğin Ortalama puanı $64 \pm 8,4$ olarak saptanmıştır. Evlilik uyumu ortalama puanı, ölçeğin ortalama puanının hafif üstünde yer aldığı saptanmıştır.

Katılımcıların araştırmamızda kullanılan ÇBASDÖ ve EUÖ 'leri ile yaş aralıkları arasında birbirini etkileyen anlamlı fark bulunamamıştır. Sonuca bakılırsa annelerin yaş durumları psikolojik ve evlilik uyumlarını etkilememiştir her yaş grubundan annenin etki düzeyleri hemen hemen aynı boyuttur.

Katılımcıların eğitim durumları ile evlilik uyum ölçeği arasında önemli bir ilişkiye varılmıştır. Daha yüksek eğitime sahip annelerde evlilik uyumlarının da yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere annelerin eğitim düzeylerinin destek sistemlerine ulaşmasını kolaylaştırdığını ve iletişimlerini daha sağlıklı bir durumda yürüttüklerini göstermektedir.

Katılımcıların alışma durumları ile ölçekler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmadı. Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere çalışan anne ya da çalışmayan annelerin etkilenme durumlarının çok farklı olmadığı sonucuna varılabilir, fakat örneklem grubunun annelerinin çalışma durumları da farklı örnekleme değişkenlik gösterebilir bu da sonucu etkileyebilir.

Araştırma verilerinde evlilik süreleri en çok 6-15 yıl aralığındadır, fakat evlilik süresi ile öleklerimiz arasında anlamlı bir ilişkiye varılamamıştır. Evlilik süresinin sosyal desteği ve evlilik uyumunu etkilemediği kanısına varılabilir.

BASD ölçeğinin arkadaş alt boyutuna göre Ailede yaşayan kişi sayısı 2-4 olan grubun ortalama puanı $17,4\pm 4,4$ ailede yaşayan kişi sayısı 5 ve üstü olan grubun ortalama $15,8\pm 3,1$ puanından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ailede yaşayan kişi sayısı ile arkadaşlar alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır.

Katılımcıların destek alma durumları ile aile alt boyutu ve BASD ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çocukları eğitim ve destek alan annelerin sosyal destek ağlılarının daha yüksek olması profesyonelleri birer destek unsuru olarak görmelerinin sonucudur. Çocuğun destek almaması bütün gününü annesi ile geçirmesi annenin bakım yükünü artırdığı gibi, çocuklarının destek aldığı eğitim kurumlarına giden annelerin kendi aralarında sosyalleşmesi ve oradaki eğitimcilerden profesyonel aldıkları desteklerinde - destek almayan çocukların annelerinin ise bu gibi durumlardan geri kaldıkları sonuçlarına varabiliriz.

Arkadaşlar alt boyutunda kaçarak evlendik diyenlerin ortalama (13,8±3,4) puanı diğer evlenme şekillerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Özel bir insan alt boyutunda kaçarak evlendik diyenlerin ortalama (14,3±2,9) puanı diğer evlenme şekillerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur. ÇBASD toplam puanında kaçarak evlendik diyenlerin ortalama (43,2±9,5) puanı diğer evlenme şekillerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur. EUÖ toplam puanında Anlaşarak, ailemizin iznini alarak diyenlerin ortalama (43,2±9,5) puanı ve Ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı diyenlerin ortalama (25,1±8,6) puanı diğer evlenme şekillerinin ortalama puanlarından anlamlı derecede düşük bulunmuştur.

Araştırmalarımıza evlenme biçimine göre ölçekler arasında anlamlı bir sonuçta varılmıştır, tümünde kaçarak evlenenlerin arkadaşlar alt boyutu, özel bir insan alt boyutu, ÇBASD ölçeği, evlilik uyum ölçeği ve mutluluk durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kaçarak evlenen annelerin evlilik uyumlarının aile onayı alarak evlenen çiftlere göre kıyasla daha düşük olduğu, aile onayı almadıkları için sosyal destek algılarının daha düşük olması ve mutluluk durumlarının da düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Zihinsel engellilik durumu ile aile, arkadaş ve özel bir insan alt boyutu, ÇBASD ölçeği ve mutluluk durumu arasında varılan anlamlı ilişkiye göre farkların tümünde ağır zihinsel engelli faktörü ile hafif ve orta zihinsel engelli faktörleri arasında olduğu saptandı. Buradan varılacak sonuçta göre ağır zihinsel engelli çocukların diğerlerine göre daha çok bakıma muhtaç olmaları, bütün bakımlarını bakım veren kişi tarafından karşılanması kişisel öz bakımları da dâhil olmak üzere bu da bakım verenin yükünü artırdığı gibi engelli çocuğu yalnız bir saniye dahi bırakamaması her an yanında bulunması gerekmektedir çoğunluğu da yatağa tam bağımlı çocuklardan oluşmakta olması da bu durumu sonucunun etkilerini artırmaktadır.

Annelerin algıladıkları sosyal destek sadece kendilerini değil evlilik uyumlarını ve çocukları ile olan iletişimlerini ve aile bağlarını da etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığı zaman annelerin evlilik uyumuna yönelik eğitim almaları önem taşımaktadır. Fakat verilecek olan eğitimin annenin eğitim düzeyi göz önünde bulundurularak verilmesi

ve zamana yayılarak kısa süreli alınan eğitimle değil de daha uzun sürede içselleştirilerek ilerlemesi ile daha iyi sonuçlara ulaşılabilir.

Tüm bulguları birlikte değerlendirmeye aldığımızda zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin algıladıkları sosyal destek ile ebeveynlerin evlilik uyumları arasında ilişki bulunduğunu söylemek mümkündür. Annelerin algıladıkları sosyal destek arttıkça ve evlilik uyumunun da pozitif yönde artış gösterdiği sonucuna varabiliriz

ÖNERİLER

Belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmanın bulguları ışığında aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

1. Öğrenim düzeyi düşük olan anneler ve çocuk sayısı yüksek olan ailelerinde sorumluluklarını ve çocuğu bakımını daha sağlıklı bir şekilde yerine getirebilmelerini sağlayacak eğitim programlarını (çatışma yönetimi, etkili ebeveynlik, ev yönetimi, aile sağlığı, ailede problem çözme, ailede iletişim, çocuk bakımı ve eğitimi vb gibi.) hazırlayarak bu programların etkinliği değerlendirilip, bu programlara ülke genelindeki zihinsel engelli çocuklara sahip olan ailelerin ulaşımını kolaylaştırmak için yaygınlaşması sağlanabilir.
2. Çocukları eğitim ve destek alan annelerin sosyal destek algılarının daha yüksektir. Profesyoneller annelere göre birer destek unsurudur. Çocukları eğitim kurumlarına giden annelerin daha rahat sosyal hayata zaman ayırmaları, eğitim kurumlarında benzer sıkıntılarla baş eden annelerle tanışmaları ve resmî kurumların bu konularda aktif ve güncel eğitimlerin artırıp velileri de eğitimlerine aktif şekilde dâhil etmesi annelerin psikolojik anlamda daha sağlıklı olmaları hususunda çok önemlidir.
3. Ağır zihinsel engelli çocuğa sahip anneler ile hafif ve orta zihinsel engelli çocuklara sahip olan annelere göre çocuklarının daha çok bakıma muhtaç olmaları anneler üzerindeki sorumluluğu ve baskıyı artırması bakım veren kişinin daha çok desteğe ihtiyaç duymalarına sebep olduğu için destek sistemlerinden yararlanmaları için imkanlarını artırmak profesyonel destek almalarını sağlamak ve bu sistemlere ulaşılabilirliği artırıp, annelere düzenli eğitimlerle bilinçlendirmek gereklidir.
4. Yüksek sosyal destek algısının olduğu annelerin evlilik uyum puanlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Engelli çocuğa sahip ailelerle çalışan uzmanların ailelerin sosyal destek sistemlerini pozitif yönde etkileyici ve güçlendirici çalışmalarının ailelere verilen psikolojik eğitimin ve desteklerin

önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Aynı şekilde ailelere sosyal ve psikolojik destek sistemlerinin tanıtılması ailelerin bu sistemlere kolay ulaşmasını sağlayacaktır.

5. Ailede yaşayan kişi sayısının algılanan sosyal desteği etkilemesi sonucuna ulaşmamızın ardından annelere aile planlaması eğitimleri verilip Engelli çocuğa sahip annelerin aile planlamalarının yakından takip edilmesi ve annelerin bu açıdan gerekli kurumlar tarafından takibi aile sağlığı açısından önemlidir.

6. Araştırmanın diğer bir bulgusu engelli çocuklarına doğumdan itibaren kendisi tarafından bakım veren annelerin daha düşük sosyal destek algıladığı ve daha düşük evlilik uyumu puanlarına sahip olmasıdır. Bu sebeple ailelere sunulan hizmetlerden biri de mutlaka annelerin bakım yüklerini hafifletici yönde olmalıdır. Bununda başka ülkelerde yapılan uygulamaları ev eğitimcileri ve evde çocuk bakıcı yardımlarıdır.

İleriye yönelik yapılacak olan bu alandaki Araştırmalara ek olarak;

Araştırmaya katılan çocukların yaş aralığı özel seçilmemiştir. İlerdeki araştırmalar için hamilelik dönemi engelli çocuğu olacağını öğrenen ebeveynler, bebeklik dönemi, okul öncesi, okul çağı ve erişkinlik dönemlerini içeren farklı her grup üzerinde çalışılarak çocukların farklı yaş dönemlerinde anneleri nasıl etkilediğine bakılabilir.

Araştırmaya tüm aile üyeleri katılarak zihinsel engelli çocuğun ailedeki diğer üyelerini nasıl ve ne derecede etkilediği araştırılabilir.

9. KAYNAKLAR

1. Oduncuoğlu F. ‘‘Zihinsel Engelli Çocuklara Sahip Ailelerin Yaşadıkları Tatil Güçlükleri Üzerine Tanımlayıcı Bir Araştırma’’ 2020, Türk Turizm Araştırmaları Dergisi, 4(1): 279-293. DOI: 10.26677/TR1010.2020.312 ISSN: 2587-0890
2. Clark, F,Sarıer, R. (2019). ZEKÂ. Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 5 (3), 205-210. DOI: 10.1501/Egifak_0000000390
3. Güren AS. ‘‘Evli ve Çocuk Sahibi Çiftlerin Evlilik Uyumu, Evlilik Çatışması, Yakın İlişki Düzeyi Ve Yalnızlık Düzeylerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle İlişkisi’’ İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek lisans tezi 2017
4. Özekes M. ‘‘Peabody Resim Kelime Testi 3.01-3.12 Yaş Aralığı İzmir Bölgesi Standardizasyonu Çalışması’’ Ege Eğitim Dergisi 2013 (14) 1: 90-107.
5. Deniz EM, Dilmaç B, Arıca T. ‘‘Engelli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Durumluluk Sürekli Kaygı Ve Yaşam Doyumlarının İncelenmesi’’. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi 2009; 6: (ISSN: 1303-5134).
6. Ende İnce Z., Güdücü Tüfekçi F. ‘‘Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerde Evlilik Uyumu Ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi Ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi’’ Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi 2015;4(1).
7. Lafçı D. , Öztunç G.,Alparslan ZN. ‘‘Zihinsel Engelli Çocukların Anne Ve Babalarının Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi / Gümüşhane University Journal of Health Sciences: 2014;3(2).
8. Açar D.,KayaG.,Güneş G. ‘‘Özel Gereksinimli Bireyler Hakkındaki Görüşlere İlişkin Metafor Çalışması’’ Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi Yaz -2017 Cilt:16 Sayı:62 (935-944) ISSN:1304-0278.
9. Coşkun Y. , AKKAŞ G. (2009) ‘‘Engelli Çocuğu Olan Annelerin Sürekli Kaygı Düzeyleri İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişki’’ Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 10, Sayı 1, (213-227).

10. Ercan FZ. ,Kırlioğlu M., Kalaycı Hİ. , ‘‘Engelli ocuğa Sahip Ailelerin Bu Durumu Kabullenif Süreçleri Ve Bu Duruma Dair Grfleri.’’Sosyal Politika alışmaları Dergisi Yıl: 19 Sayı: 44 Tarih: Temmuz - Eyll 2019 Issn: 2148-9424.
11. Eker, D., Arkar, H., Yaldız, H. (2001). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek leğinin Gözden Geirilmif Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği. Türk Psikiyatri Dergisi, 12(1),17-25.
12. Ayyıldız T. ,Konuk şener D.,Kulakçı H. ,Veren F.‘‘Zihinsel Engelli ocuğa Sahip Annelerin Stresle Baş Etme Yöntemlerinin Değerlendirilmesi’ ’Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt 11, Sayı 2, 2012.
13. Tuncay B. Polat S ‘‘Zihinsel Engelli ocukların Sağlıklı Kardeşlerinin Benlik Saygısı ve Okul Başarisının Belirlenmesi ‘ ‘ Sd Sağlık Bilimleri Dergisi / Cilt 10 Sayı 3 / 2019.
14. zkan, S. ‘‘ Zihinsel engeli ve normal çocuğa sahip ailelerin algıladıkları sosyal destek ve depresyon düzeylerinin incelenmesi’’ Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
15. Deveci M. , Ahmetoğlu E. ‘‘Zihin Engelli ocuğu Olan Ailelerin Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyinin İncelenmesi’ ’Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi 2018: 04 (02).
16. SivrikayaT. ,ıfci Tekinarslan İ. ‘‘Zihinsel Yetersizliği Olan ocuğa Sahip Annelerde Stres, Sosyal Destek ve Aile Yükü’’ Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi zel Eğitim Dergisi 2013, 14(2) 17-29.
17. şengül S, Baykan H. Zihinsel engelli çocukların annelerinde depresyon, anksiyeteve stresle başa çıkma tutumları. Kocatepe Tıp Dergisi 2013;14(1):30-9.
18. Cuzzocrea, F.,Murdaca, A. M., Costa, S., Filippello, P. , Larcana, R. (2016). ‘‘Parental stres, coping strategiesand social support in families of childrenwith a disability’’’. Child CareinPractice, 22(1), 3-19.
19. an Aslan . 2010 ‘‘Zihinsel Engelli ocuğu Olan Anne Ve Babaların Psikolojik Belirtileri Sosyal Destek Algıları Ve Stresle Başa ıkma Tarzlarının Karşılaştırılması’’Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

20. Yıldırım Sarı H. ‘‘Zihinsel Engelli ocuğu Olan Ailelerde Aile Yüklenmesi’’C..Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2007, 11 -2
21. şardan S.2010 ‘‘Zihinsel Engelli ocuğa Sahip Annelerin Stresle Başa ıkma Tarzlarının ve Aile Sosyal Desteğinin Evlilik Uyumlarını Yordaması’’Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi
22. Piştav, Akmeşe, P. , Mutlu, A. , Günel, M. , K. (2007). ‘‘Serebral Paralizili ocukların Annelerinin Kaygı Düzeyinin Araştırılması’’ Ankara ocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 50(4), 236-240
23. Karadağ ř. 2015 ‘‘Evlilik Uyumu İlişkinde Aile İçi İletişimin Rolü: Konya rneği’’ Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Doktora Tezi
24. zbey S. Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Ve Algıladıkları Sosyal Destek İle Altı Yaş ocuklarının Problem Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Ocak 2012 Cilt:20 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 43-62
25. Özsoy SA, zkahraman ř, allı F. Zihinsel Engelli ocuk Sahibi Ailelerin Yaşadıkları Güçlüklerin İncelenmesi. Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi 2006; 3(9): 69-77.
26. Gündoğdu FB. ‘‘Otistik ve Normal ocuğu Olan Ana-Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları ve Bazı Değişkenler Bakımından Karşılaştırılması’’. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara-1995.
27. Köksal G., Kabasakal Z. ‘Zihinsel engelli çocukları olan ebeveynlerin yaşamlarında algıladıkları stresi yordayan faktörlerin incelenmesi’’ Buca eğitim fakültesi dergisi 32 ,(2012)
28. Günsel AG. Zihinsel Engelli Tanısı Almış ocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, izmir, 2010.
29. zekes M, Girli A, Sarısoy M, Yurdakul A. ‘‘Evlilik İlişkilerinde Engelli ocuğa Sahip Olmanın Rolü’’. 10. Ulusal Psikoloji Kongresi, Sözlü Bildiri, Ankara-1998.
30. Yavuz S. ‘‘ Normal Gelişim Gösteren ocuğa Sahip Ebeveynler İle Zihinsel Engelli ocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu Ve Yaşam Doyumu

Düzeylelerinin İncelenmesi” Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi (2016).

31. Sözel HK. ,Öpengin E. , Sak U. , Karabacak F. Anadolu-Sak Zekâ Ölçeği'nin (ASİS) Üstün Yetenekliler ve Diğer Özel Eğitim Grupları İçin Ayırtedicilik Geçerliliği Turkish Journal of Giftedness and Education 2018, Vol 8, Issue 2, 160-180 Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi 2018, Cilt 8, Sayı 2, 160-180.
32. Çelik C. , Yiğit İ. , Erden G. , Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği Geliştirilmiş Formunun Doğrulayıcı Faktör Analizi: Normal Zihinsel Gelişim Gösteren Çocukların Oluşturduğu Bir Örneklem. Türk Psikoloji Yazıları, Haziran 2015, 18 (35), 21-29.
33. Şahin A. Zekâ Testi ve Nöropsikolojik Testlerin Oluşturdukları Faktör Yapılarının İncelenmesi Klinik psikiyatri 2002;5:160-168.
34. Eripek S., Zekâ Geriliği Olan Çocuklar, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2003.
35. Ünal N.”2009 Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Normal Gelişim Gösteren Çocukların Zihinsel Engelli Kardeşlerine Yönelik Davranışlarının İncelenmesi.” Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış). Ankara Üniversitesi.
36. Sayın, U. 2007. Zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerden yedi-on beş yaş arası çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerinde yaklaşım ve görüşlerinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Hacettepe Üniversitesi, 122s., Ankara.
37. Çetrez İşcan G., Malkoç S. , ‘‘Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ailelerin Umut Düzeylelerinin Başa Çıkma Yeterliliği ve Yılmazlık Açısından İncelenmesi’’ . Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2017, Cilt 7, Sayı 7, 120-127.
38. Işıkhan, V. (2005), ‘‘Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Psiko-Sosyal ve Sosyoekonomik Sorunları’’, Toplum ve Sosyal Hizmet, Cilt 16, S 2, ss. 35-52.
39. Işıkhan, V. (2006), ‘‘Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Aileler ve Sosyal Hizmet’’, Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, cilt 6, S 1, ss. 28-46.
40. Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Gelişimi Zihinsel Engelliler 2005.
41. Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk Gelişimi Zihinsel Engelliler 2006.

42. Çiftçi, H. 2007. Zihinsel engelli çocuklara renk kavramını kazandırmada eş zamanlı ipucuyla öğretimin bireysel ve grup eğitimindeki etkisinin karşılaştırılması. Doktora tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 168s., Ankara.
43. Doğan S. , Şahin F.” Duygusal Zekâ: Tarihsel Gelişimi Ve Örgütler İçin Önemine Kavramsal Bir Bakış “ Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, 2007, s.231-252.
44. Aral, N. ve Gürsoy, F. 2007. Özel eğitim gerektiren çocuklar ve özel eğitime giriş. Morpa Yayınları, 336s., Ankara.
45. Demirbilek M. “ Aİle Politikaları Çerçevesinde Özürlüler Ve Aile Tedavisi” Ufkun Ötesi Bilim Dergisi Cilt 5, Sayı 2, Kasım 2005, ss. 14–29.
46. Ahmetoğlu, E. ve Aral, N. 2004. Zihinsel engelli çocukların kardeş ilişkilerinin anne ve kardeş algılarına göre değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu No: 6, Bilimsel Araştırma ve İncelemeler: 6, Ankara Üniversitesi Basımevi, 237s., Ankara.
47. NatanK. , 2007 ‘’ Zihinsel engelli çocuğu olan ve zihinsel engelli çocuğu olmayan annelerin depresyon ve kaygı düzeyleri ‘’ Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi.
48. Şengül, S., Baykan, H. (2013), “Zihinsel Engelli Çocukların Annelerinde Depresyon, Anksiyete ve Stresle Başa Çıkma Tutumları”, Kocatepe Tıp Dergisi, cilt 14, S 1, ss. 30-39.
49. Kizir, M., & Çifci Tekinarslan, İ. (2018). Ağır ve çoklu yetersizliği (AÇYE) olan çocuk annelerinin yaşadıkları sorunların ve sorunlarla baş etme yöntemlerinin belirlenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 19(2), 233-256. doi:10.21565/ozelegitimdergisi.321683.
50. Karpat, D., & Girli, A. (2012). Yaygın gelişimsel bozukluk tanılı çocukların anne-babalarının yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 13(2), 69-85.
51. Karadağ, G. (2009). Engelli çocuğa sahip annelerin yaşadıkları güçlükler ile aileden algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri, TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(4), 315-322.

52. Kaner, S. (2004). Engelli çocukları olan ana babaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Araştırma Raporu, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri, Ankara.
53. Çetin İ.2012''Psikolojide Sosyal Destek Kavramı ''
54. Baran, G. ve İçöz, A. 2001. Zihinsel engelli çocuğa sahip aile bireylerinin kaygı düzeylerinin incelenmesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 1(6-7); 80-90.
55. Hekim M., Tokgöz M., ''Zihinsel Engelli Çocuklarda Motor Gelişim Yetersizlikleri: Motor Gelişimin Desteklenmesinde Fiziksel Aktivite Ve Sporun Önemi'' Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt.8 Sayı.17. 2016- Aralık (s. 489-501).
56. Demirbilek M. (2013), ''Zihinsel Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Gereksinimleri'', Turkish Journal of Family Medicine And Primary Care, Cilt.7, Sayı.3, (58-64).
57. Karaca Çiftçi E., Aydın D. ''Engelli Çocuk ve Oyun'' Türkiye Klinikleri J Pediatr Nurs-Special Topics 2017;3(3):176-84
58. Budak, Çağlar, Reyhan, Servet, Yıldırım, Yahya (2012), ''10-14 Yaş Arası Öğretilbilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Rekreatif Etkinliklerin Hareket Gelişimine Etkisinin İncelenmesi'', Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimler Dergisi, Cilt.3, Sayı.2, (5-19).
59. Aydın A., Kahraman N., Hiç durmaz D. Hemşirelik Öğrencilerinin Algılanan Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Olma Düzeylerinin Belirlenmesi. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi 2017;8(1):40-47 Journal of Psychiatric Nursing 2017;8(1):40-47.
60. Aydoğan, C. (2017), Farklı Yaşam Dönemlerindeki Bireylerin Zihinsel Engelli Bireylere İlişkin Sosyal Kabulleri, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
61. Aydoğan C. , Çetin H. Hemşirelik Öğrencilerinin Zihinsel Engelli Bireylere Yönelik Sosyal Mesafelerinin İncelenmesi Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi - Yıl 11, Sayı 1, Haziran 2018

62. Şahin, F., & Güldenoğlu, B. (2013), Engelliler Konusunda Verilen Eğitim Programının Engellilere Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (1), 214-239.
63. Dönertaş M. Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Psiko-Sosyal İhtiyaçları, Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Bildiri Kitabı, 18-19 Mayıs 2012, Ankara, s.482-491.
64. Ersoy Ö, Avcı N. Özel Gereksinimi Olan Çocuklar Ve Eğitimleri 'Özel Eğitim', İstanbul, Ya-Pa Yayınları, 2000.
65. Sazak E., 2003 'Zihinsel Engelli Birey İçin Hazırlanan Akran Aracılı Sosyal Beceri Öğretim Programının Etkinliğinin İncelenmesi'' Yüksek Lisans Tezi Abant İzzet Baysal Üniversitesi
66. Ceylan, R. (2004).EntegreEğitime Katılan Ve Katılmayan Engelli Çocukların Annelerinin Depresyon Ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi.Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
67. Bahar, A., Bahar, G., Savaş, H.A ve Parlar, S. (2009) Engelli çocukların annelerinin depresyon ve anksiyete düzeyleri ile stresle başa çıkma tarzlarının belirlenmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, Cilt:4, Sayı:11 S: 97-112.
68. Duygun, T. ve Sezgin, N., (2003). Zihinsel engelli ve sağlıklı çocuk annelerinde stres belirtileri, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyine olan etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 18 (52), 37 – 52
69. Dilmaç B. , Çıkkılı Y. , Koçak F. Çalıkçı Nm. 'Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Olan Annelerin Kaygı Düzeylerini Azaltıcı Eğitim Programının Annelerin Durumluk Ve Sürekli Kaygı Düzeylerine Etkisi ' ' Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi sayı:26 Ağustos 2009
70. Karkuş Ö. ,Kırhoğlu M. 'Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmanın Getirdiği Yaşam Deneyimleri: Anneler Üzerinden Nitel Araştırma''Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Der. 2019; (41): 96-112Sosyal Hizmet / Araştırma
71. Çoban Aİ. Özürlü bir bireye sahip olan ailelerin ihtiyaçları. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi 2002; 2(1):103- 110.

72. Kaytez, N., Durualp, E. ve Kadan, G. (2015). Engelli çocuğu olan ailelerin gereksinimlerinin ve stres düzeylerinin incelenmesi. *Journal of Research in Education and Teaching*, 4(1), 197-214.
73. Duygun, T. ve Sezgin, N. (2003). Zihinsel engelli ve sağlıklı çocuk annelerinde stres belirtileri, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyine olan etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(52), 37-52.
74. Eker D, Arkar H. Yıldız H. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin Gözden Geçirilmiş Formunun Faktör Yapısı, Geçerlik ve Güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2001; 12(1):17-25
75. Tutarel, K. Ş. (1999). Evlilikte Uyum Ölçeğinin (EUÖ) güvenirlilik ve geçerlik çalışması *Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 7(1), 50-57
76. Yalçın H. Evlilik Uyumu İle Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching Şubat 2014 Cilt:3 Sayı:1 Makale No: 24 ISSN: 2146-9199*
77. Akyıldız, T. 2005. Zonguldak il merkezinde sıfır-altı yaş çocuğu olan annelerin çocukyetiştirme tutumları. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Karaelmas Üniversitesi, 84s., Zonguldak.
78. Yıldırım, G. 2005. Farklı engel grubundan çocukların kardeş ilişkileri ile kardeşlerini kabullenmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi (basılmamış). Gazi Üniversitesi, 140s., Ankara.
79. Aslan, Ç. (2010). Zihinsel engelli çocuğu olan anne-babaların psikolojik belirtileri, sosyal destek algıları ve stresle başa çıkma tarzlarının karşılaştırılması (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul
80. Top, F. (2008). Zihinsel engelli çocuğu olan ailelerin yaşadığı sorunların incelenmesi, *Öz-Veri Dergisi*, 5(2), 1279-1292.
81. Şener, A. ve G. Terzioğlu. (2002). T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı: Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. Ankara
82. Arslantürk, C.T. 2009 Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Kendi Ebeveynlerinden Algıladıkları Destek İle Ailenin Fonksiyonelliği Arasındaki

İlişki Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

83. Palancı M. Engelli Çocuğa Sahip Anne Babaların Aile Yılmazlığı, Öznel İyi Oluş ve Evlilik Uyumlarının Psiko-Sosyal Yeterlikler ile Yordanması Eğitim ve Bilim 2018, Cilt 43, Sayı 193, 217-236.
84. Florian V. ve Findler, Mentalhealt hand marital adaptation among mothers of children with cerebralpalsy, American Journal of Orthopsychiatry, 71(3), 2001, s.358-367.
85. Gönültaş N. Zihinsel ve Fiziksel Engelli Çocuğa SahipEbeveynlerde Algılanan Sosyal Destek İle Bakım Verme Yükü Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 2017.Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.)
86. Engelhardt, J. L, Brubaker, T. H., Lutzer, V. D. (1988). Oldercaregivers of adults with mental retardation: Service Utilization. MentalRetardation, 26(4), s:191-195
87. McConnell, D., Savage, A., Breitkreuz, R. (2014). Resilience in families raising children with disabilities and behavior problems. Research in Develop Mental Disabilities, 35(4), 833-848.Proctor, C., Groza, V.,Rosenthal, J. Social supportan dadoptivefamilies of children with special needs. <https://doi.org/10.1016/j.ridd>
88. Ekas, N. V.,Lickenbrock, D. M., Whitman, T. L. (2010). Optimism, socialsupport, andwell-being in mothers of children with autismspectrumdisorder. Journal of autisman develop mental disorders, 40(10), 1274-1284. doi: 10.1007/s 10803-010-0986-y

10-EKLER

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

Bu çalışma "Zihinsel Engelli çocuğa sahip annelerde evlilik uyum düzeyleri ve sosyal destek algıları arasındaki ilişki" tanımlanması amacıyla yapılacaktır.

Katılımcılar çalışma ile ilgili herhangi bir ödeme yapmamaktadırlar. Çalışma grubunca katılanlara bir ödeme yapılmamaktadır. Çalışmaya katılanların kimlik bilgileri gizli tutulacak ve elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacaktır.

Araştırmacı **MERYEM ÖZKAN** tarafından tanımlayıcı bir araştırma yapılacağı belirtilerek bu araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bu bilgilerden sonra böyle bir araştırmaya "katılımcı" olarak davet edildim. Eğer bu araştırmaya katılırsam araştırmacı ile aramda kalması gereken bana ait bilgilerin gizliliğine bu araştırma sırasında da büyük özen ve saygı ile yaklaşılacağına inanıyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin ihtimalla korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana da bir ödeme yapılmayacaktır. Bu araştırmaya katılmak zorunda değilim ve katılmayabilirim. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Kendi başıma belli bir düşünme süresi sonunda adı geçen bu araştırma projesinde "katılımcı" olarak yer alma kararını aldım. Bu konuda yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum. İmzalı bu form kâğıdının bir kopyası bana verilecektir.

MERYEM ÖZKAN /e-mail: m.tekozkan@icloud.com

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama **Meryem ÖZKAN** tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak kendi katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğimi biliyorum. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı-Soyadı, İmzası, Tarih:

.....

Açıklamaları yapan araştırmacının Adı-Soyadı, İmzası, Tarih:

.....

Rıza alma işlemine başından sonuna kadar tanıklık eden kuruluş görevlisinin

Adı- soyadı, İmzası, Görevi, Tarih: .....

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın katılımcı,

Elinizdeki form çocukluk yaşantılarının evlilik yaşantılarına etkisi konusunda gerçekleştirilmekte olan bir araştırma için kişisel bilgilerinizi elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Formu doldururken isim yazma zorunluluğunuz yoktur. Aynı formdan bir adet doldurmanız yeterli olacaktır. Araştırmanın gerçekçi sonuçlar verebilmesi için dürüst ve içten cevaplar vermeniz beklenmektedir.

Katılımınız için teşekkür ederim.

1- Cinsiyet: K( ) E( )

2- Yaşınız: .....

3- Eğitim durumunuz: ( ) Okur –yazar değil ( ) Okur –yazar ( ) İlkokul
( ) ortaöğretim ( ) Lise ( ) Yüksekokul ( ) Lisans ( ) Lisansüstü

4- Ekonomik durumunuz : Çok iyi ( ) iyi ( ) orta ( ) kötü ( ) çok kötü ( )

5- Annenin çalışma durumu : çalışıyor ( ) ev hanımı ( )

6- Kaç yıllık evlisiniz: .....

7- Ailede toplam kaç kişi yaşıyor? .....

8- Çocuğunuzun zihinsel yetersizliği nedeniyle Destek (Rehabilitasyon)
Eğitiminden faydalaniyor musunuz?

( ) Evet ( ) Hayır ( )Bazen

9- Kaç çocuğunuz var : 1( ) 2( ) 3 ve üstü ( )

10- Eşinizle nasıl evlendiniz?

Anlaşarak,ailemizin iznini alarak.....( )

anlaşıp ailelerden izin almadık .....( )

ailemiz tanıştırdı bizim onayımızı aldı.( )

Ailemiz tanıştırdı onayımızı almadı.....( )

kaçarak evlendik .. ( )

11- Ailede başka engelli varmı? EVET ( ) HAYIR ( )

12- Zihinsel engelli tanılı çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuzdur? .....

13- Zihinsel engelli çocuğunuz kaç yaşındadır? .....

14- Çocuğun genel bakımı ile kim ilgileniyor? ( ) Anne ( ) Ağabey-abla

( ) Baba ( ) Beraber

15- Çocuğunuzun Zihinsel Yetersizlik Düzeyi

( ) Hafif ( ) Orta ( ) Ağır

EK.3. EVLİLİK UYUM ÖLÇEĞİ

- 1- Bu maddede yer alan ölçeği kullanarak,bütün yönleri ile evliliğinizdeki mutluluk düzeyini en iyi temsil ettiğine inandığınız noktayı daire içine alınız.ortadaki mutlu sözcüğü üzerindeki nokta,çoğu kişinin evlilikten duyduğu mutluluk derecesini temsil eder ve sol uçta evliliği çok mutsuz olan bir azınlık sağ uçta evliliği çok mutlu olan bir azınlık temsil edilmektedir.

* * * * *
ÇOK MUTSUZ MUTLU ÇOK MUTLU

Aşağıdaki maddelerde verilen konulara ilişkin olarak,siz ve eşiniz arasındaki anlaşma yada anlaşmazlık derecesini uygun seçeneğe çarpı koyarak (x) yaklaşık olarak belirtiniz.Lütfen her maddeyi değerlendiriniz.

	HER ZAMAN ANLAŞIRIZ	HEMEN HER ZAMAN ANLAŞIRIZ	ARA SIRA ANLAŞAMADIĞI MIZ OLUR	SIKLIKLA ANLAŞIRIZ	HEMEN HER ZAMAN ANLAŞAMAYIZ	HER ZAMAN ANLAŞAMAYIZ
1.Aile bütçesini idare etmek						
2.Boş zaman etkinliği						
3.Duyguların ifadesi						
5.Arkadaşlar						
6.Cinsel ilişki						
7.Toplumsal kurallara uyma						
8.Yaşam felsefesi						
9.eşin akrabalarıyla anlaşma						

Lütfen evliliğinizi en iyi ifade ettiğine inandığımız bir cevabı işaretleyiniz.

10. Ortaya çıkan uyumsuzluklar genellikle,

- A) Erkeğin susması ile sonuçlanır.
- B) Kadının susması ile sonuçlanır.
- C) Karşılıklı anlaşmaya varılarak sonuçlanır.

11. Ev dışı etkinliklerinizin ne kadarını eşinizle birlikte yaparsınız?

- A) Hepsini
- B) Bazılarını
- C) Çok azını
- D) Hiçbirini

12. Boş zamanlarınızda genellikle aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

- A) Dışarıda bir şeyler yapmayı
- B) Evde oturmayı

13. Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz oldu mu?

- A) Sık sık
- B) Arada sırada
- C) Çok seyrek
- D) Hiçbir zaman

14. Hayatınızı yeniden yaşayabilseydiniz,

- A) Aynı kişiyle evlenirdim
- B) Farklı kişiyle evlenirdim.
- C) Hiç evlenmezdim.

15. Eşinize güvenir, sırlarınızı ona açar mısınız?

- A. Hemen hemen Hiçbir zaman
- B. Nadiren
- C. Çoğu zaman
- D. Her konuda

ÇOK BOYUTLU ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemeniz için 1 den 7 ye kadar Rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar doğru olduğunu ve olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamların yalnız bir tanesini daire içine alarak işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümleye her birine bir işaret koyarak cevaplayınız. Lütfen hiç bir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

KESİNLİKLE HAYIR-1 2,3,4,5,6, 7-KESİNLİKLE EVET'e doğru sayılar arasında numaralar aşağıda verilmiştir yakın cevabınızı işaretleyiniz.

1-Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyaçlarım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin;flört,nişanlı,komşu,akraba,doktor) var.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

2- Ailem ve Arkadaşlarım dışında olan(örneğin;flört,nişanlı,komşu,akraba,doktor) sevinç ve kederimi paylaşabileceğim bir insan var.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

3-Ailem (annem,babam,eşim,çocuklarım,kardeşlerim) bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

4- İhtiyacım olan duygusal yardımı ve desteği ailemden (annem,babam,eşim,çocuklarım,kardeşler) alırım.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

5-Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan var.

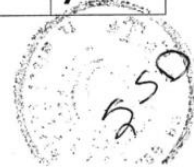
1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

6-Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışır.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

7-İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

8- Sorunlarımı ailemle konuşabilirim.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

9-Sevinç ve kederimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

10-Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan var.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

11-Kararlarımı vermede ailem bana yardımcı olmaya isteklidir.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

12-Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Ek 1: Anket Örneği

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.16149890
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi.

05/09/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) İstanbul Medipol Üniversitesinin 21.08.2019 tarihli ve 42125 sayılı yazısı.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 29.08.2019 tarihli tutanağı.

İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Meryem ÖZKAN'ın "Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerde Evlilik Uyumu ve Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Başakşehir ve Arnavutköy Özel Eğitim Uygulama Okullarında; kişisel bilgi formu, evlilik uyum ölçeği ve çok boyutlu algılanan sosyal uyum destek ölçeğini uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüzce rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

- Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
05/09/2019

Levent KILIÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden fad3-56a6-3a37-9a2f-c6b1 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.16629017
Konu : Anket Araştırma İzni

11.09.2019

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE

- İlgi: a) 21.08.2019 tarihli ve 42125 sayılı yazınız.
b) Valilik Makamının 05.09.2019 tarih ve 16149890 sayılı oluru.

Üniversiteniz Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Meryem ÖZKAN'ın "**Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerde Evlilik Uyumu ve Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi**" konulu araştırma çalışması hakkındaki ilgi (a) yazınız ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Timur TUĞRAL
Müdür a.
Şube Müdürü

EK:
1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden f6fb-486e-329f-b6e6-2f5e kodu ile teyit edilebilir.

11- ETİK KURUL ONAYI

T.C.
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

E-İmzalıdır

Sayı : 10840098-604.01.01-E.17994
Konu : Etik Kurulu Kararı

17/06/2019

Sayın Meryem ÖZKAN

Üniversitemiz Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kuruluna yapmış olduğunuz “Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerde Evlilik Uyumu Ve Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi” isimli başvurunuz incelenmiş olup etik kurulu kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Hanefi ÖZBEK
Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar
Etik Kurulu Başkanı

Ek:
-Karar Formu (2 sayfa)

Bu belge 5070 sayılı e-İmza Kanununa göre Prof. Dr. Hanefi ÖZBEK tarafından 17.06.2019 tarihinde e-imzalanmıştır. Evrağınızı <https://ebys.medipol.edu.tr/e-imza> linkinden AA306424X3 kodu ile doğrulayabilirsiniz.

İstanbul Medipol Üniversitesi

Kavacık Mah. Ekinciler Cad. No.19 Kavacık Kavşağı - Beykoz
34810 İstanbul

Tel: 444 85 44

İnternet: www.medipol.edu.tr
Ayrıntılı Bilgi İçin : [bilgi@medipol.edu.tr](mailto: bilgi@medipol.edu.tr)

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU KARAR FORMU

BAŞVURU BİLGİLERİ	ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerde Evlilik Uyumu Ve Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Meryem ÖZKAN			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI	Hemşirelik			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	İstanbul			
	DESTEKLEYİCİ	-			
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☒	ULUSLARARASI ☐

**İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU KARAR FORMU**

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ/PLANI			Türkçe ☐ İngilizce ☐ Diğer ☐
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU			Türkçe ☒ İngilizce ☐ Diğer ☐	
Karar Bilgileri	Karar No: 493	Tarih: 14/06/2019		
	Yukarıda bilgileri verilen Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın gereke, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve araştırmanın etik ve bilimsel yönden uygun olduğuna "oybirliği" ile karar verilmiştir.			

İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI	Prof. Dr. Hanefi ÖZBEK

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişki		Katılım *		İmza
Prof. Dr. Şeref DEMİRAYAK	Eczacılık	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	
Prof. Dr. Hanefi ÖZBEK	Farmakoloji	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç. Dr. İlkur KESKİN	Histoloji ve Embriyoloji	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Dr. Öğr. Üyesi Devrim TARAKCI	Fizyoterapi ve Rehabilitasyon	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☒	
Dr. Öğr. Üyesi Sibel DOĞAN	Psiko-onkoloji	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Hikmet ÜÇİŞİK	Biyoteknoloji	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Dr. Öğr. Üyesi Keziban OLCAY	Endodonti	İstanbul Medipol Üniversitesi	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	

* :Toplantıda Bulunma

12- ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı : MERYEM	Soyadı: ÖZKAN
Doğum Yeri : KAYSERİ	Doğum Tarihi: 26.05.1994
Uyruğu: T.C.	TC Kimlik No:
E-mail : m.tekirt3838@gmail.com	Tel: 05535377808

Eğitim Düzeyi

Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans: MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ	Devam ediyor.
Lisans: ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	2017
Lise: DEVALİ ANADOLU LİSESİ	2012

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
1. Evde sağlık Hemşiresi	Arnavutköy devlet hastanesi	2017-devam ediyor

	SAYISAL	EŞİT AĞIRLIK	SÖZEL
ALES PUANI	72,47145	70,21292	61,74194

ALDIĞI SERTİFİKALAR VE KATILDIĞI PROGRAMLAR

1. EĞİTİM HEMŞİRELİĞİ SERTİFİKASI
2. AİLE DANIŞMALIĞI SERTİFİKASI
3. EVDE SAĞLIK HEMŞİRELİĞİ SERTİFİKASI
4. İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ SERTİFİKASI